

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

220 років

**ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ
РЕЗЕРВІ.
ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ В
ЗАПАСІ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Харків
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПІДГОТОВКИ ОФЦЕРІВ ЗАПАСУ

**ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ
РЕЗЕРВІ.
ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ В
ЗАПАСІ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Харків
2024

УДК 355/359.07 (075.8)

У 68

*Рекомендовано до видання науково-методичною радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 10 від 07.06.2024)*

Автори: А.І. Потіхенський, А. І. Куртов, О. О. Казіміров, О.С.
Нестерович, К.Б. Ганкевич

Рецензенти:

Є. О. Сологуб, заступник начальника управління запобігання
вчинення, виявлення і припинення кримінальних та інших правопорушень
ГУ ВСП ЗСУ;

О. С. Передерій, канд. юрид. наук, доцент (ХНУ ім. В. Н.
Каразіна).

Проходження служби у військовому резерві. Виконання
військового обов'язку в запасі: навч.-метод. посібник / А. І. Потіхенський,
А. І. Куртов, О. О. Казіміров, О. С. Нестерович, К. Б. Ганкевич. Харків :
Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 110 с.

У навчальному посібнику викладені теоретичні положення
проходження служби у військовому резерві з урахуванням досвіду російсько-
Української війни.

Призначений для використання громадянами України, які
навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, а також студентами
(курсантами) Військово-юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого при вивченні навчальних дисциплін
«Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Військова
адміністрація», «Правове забезпечення управління персоналом в Збройних
Силах України», «Правова робота у Збройних Силах України», «Основи
військового управління (у тому числі штабні процедури НАТО)».

© Потіхенський А.І., Куртов А.І., Казіміров О. О.,
О.С. Нестерович, К.Б. Ганкевич, 2024

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	
ВСТУП.....	
1. ЗАСАДИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВИ ДО ОБОРОНИ.....	
1.1. Визначення основних термінів.....	
1.2. Про правовий режим воєнного стану	
1.2.1. Порядок введення та закінчення воєнного стану.....	
1.2.2. Заходи правового режиму воєнного стану	
2. ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ.....	
2.1. Структура військового резерву людських ресурсів.....	
2.2. Проходження служби у військовому резерві.....	
2.2.1. Прийняття (зарахування) на службу у військовому резерві. Контракт.....	
2.2.2. Виклик резервістів для виконання обов'язків служби у військовому резерві. Військові звання.....	
2.2.3. Призначення резервістів на посади, переміщення та тимчасове виконання обов'язків. Відрядження.....	
2.2.4. Підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації резервістів. Звільнення зі служби у військовому резерві.....	
2.3. Військовий облік громадян України.....	
2.4. Медичний огляд резервістів.....	
2.5. Проведення призову на військову службу під час мобілізації, оповіщення та прибуття резервістів під час мобілізації.....	
2.6. Надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її оформлення.....	
2.7. Правовий та соціальний захист резервістів.....	
ПІСЛЯМОВА.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	
НОТАТКИ.....	

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АТО	– антитерористична операція
ВВНЗ	– вищий військовий навчальний заклад
ВНЗ	– вищий навчальний заклад
ВЛК	– військово-лікарська комісія
ВОС	– військово-облікова спеціальність
ВРУ	– Верховна Рада України
ГК ЗСУ	– Головнокомандувач Збройних Сил України
ГШ ЗСУ	– Генеральний штаб Збройних Сил України
ЗСУ	– Збройні Сили України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
МОУ	– Міністерство оборони України
НАТО	– Організація Північноатлантичного альянсу
НСЗУ	– Національна служба здоров'я України
ОДА	– обласна державна адміністрація
ООС	– операція об'єднаних сил
ОУ	– орган управління
СБУ	– служба безпеки України
СЗР	– служба зовнішньої розвідки
ТЦК та СП	– територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

ВСТУП

Захист Вітчизни, незалежності й територіальної цілісності країни є конституційним обов'язком громадян України.

Посібник розроблений з метою надання методичної допомоги громадянам України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, а також проходять службу у військовому резерві й виконують військовий обов'язок у запасі відповідно до чинного законодавства.

У навчально-методичному посібнику викладені основні питання щодо: правового режиму воєнного стану, проходження служби у військовому резерві, військового обліку громадян України, проходження медичного огляду резервістів, проведення призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Врахований досвід призову громадян, які проходять службу у військовому резерві, для відбиття повномасштабної агресії російської федерації проти України.

Навчально-методичний посібник стане в нагоді громадянам України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, а також студентам (курсантам) Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого при вивченні навчальних дисциплін «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Військова адміністрація», «Правове забезпечення управління персоналом в Збройних Силах України», «Правова робота у Збройних Силах України», «Основи військового управління (у тому числі штабні процедури НАТО)».

1. ЗАСАДИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВИ ДО ОБОРОНИ

1.1. Визначення основних термінів

Оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

План оборони України – складова оборонного планування, що містить сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки вжиття політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави з підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Обороздатність держави – здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів і є сукупністю воєнного, економічного, соціального й морально-політичного потенціалу у сфері оборони й належних умов для його реалізації.

Збройна агресія – застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України. Збройною агресією проти України вважається будь-яка з таких дій:

- вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупація або анексія частини території України;

- блокада портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав;

- напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України;

- засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних чи нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування

збройної сили проти України, у тому числі значна участь третьої держави у таких діях;

- дії іншої держави (держав), яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження третьої держави, використовувалася цією третьою державою (державами) для вчинення вторгнення або нападу;

- застосування підрозділів збройних сил іншої держави або групи держав, які перебувають на території України відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, проти третьої держави або групи держав, інше порушення умов, передбачених такими договорами, або продовження перебування цих підрозділів на території України після припинення дії зазначених договорів.

Особливий період – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, сил оборони і сил безпеки, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях й охоплює час мобілізації, воєнний час і час демобілізації після закінчення воєнних дій.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності й передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню й органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина й прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Мобілізація – комплекс заходів, здійснюваних із метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу.

Мобілізаційна підготовка – комплекс організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових та інших заходів, які вживаються в мирний час із метою підготовки національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Державної служби спеціального зв'язку й захисту інформації України й Державної спеціальної служби транспорту, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій до своєчасного й організованого проведення мобілізації та задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період.

Демобілізація – комплекс заходів, рішення про порядок і строки проведення яких приймає Президент України, спрямованих на планомірне переведення національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на роботу і функціонування в умовах мирного часу, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту – на організацію і штати мирного часу.

Військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин, органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності й національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій.

Підрозділ збройних сил іншої держави – військове формування іноземної держави, що має постійну чи тимчасову організацію, належить до сухопутних (наземних), морських, повітряних або спеціальних військ (сил) цієї держави, оснащене легкою зброєю чи важкою бойовою технікою, яка підпадає під дію

Договору про звичайні збройні сили в Європі, перебуває під командуванням особи, відповідальної перед своєю державою і законами України за поведінку своїх підлеглих, які зобов'язані дотримуватися внутрішньої дисципліни, законів України, норм міжнародного права, та яке направляється в Україну з конкретною метою, визначеною міжнародним договором України.

Військове командування – Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Органи військового управління – Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, що здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, Генеральний штаб Збройних Сил України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, в межах їх компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами й організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також територіальні центри комплектування й соціальної підтримки, що забезпечують дотримання приписів законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки й мобілізації.

Система військового обліку – сукупність систем військового обліку органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, які структурно складаються з керівників як організаторів ведення військового обліку, служб персоналу (посадових осіб), які безпосередньо ведуть військовий облік, об'єктів військового обліку – призовників, військовозобов'язаних, резервістів і засобів автоматизації процесів ведення військового обліку з використанням

необхідних баз даних (реєстрів), визначених Законом та іншими законами України.

Спеціальна операція – сукупність узгоджених і взаємопов’язаних за метою, завданнями, місцем і часом спеціальних дій підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей, які проводяться за єдиним задумом самостійно або у взаємодії з військовими частинами, іншими підрозділами Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів України та інших складових сил оборони для виконання завдань.

Військова стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального й неодноразового використання стосовно наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня упорядкування у сфері оборони.

Військовий стандарт – стандарт, прийнятий органом військової стандартизації, що встановлює для загального і неодноразового використання правила й настанови щодо діяльності у сфері оборони і спрямований на досягнення оптимального ступеня упорядкування у зазначеній сфері.

До військових стандартів також належать стандарти НАТО й стандарти у сфері оборони держави – члена НАТО:

Стандарт НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору;

Стандарт у сфері оборони держави – члена НАТО – стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований державою – членом Організації Північноатлантичного договору.

Орган військової стандартизації – орган військового управління, до функцій якого віднесено розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження й застосування військових стандартів.

Бойові дії – форма застосування з’єднань, військових частин, підрозділів (інших сил і засобів) Збройних Сил України, інших складових сил оборони для вирішення бойових (спеціальних) завдань в операціях або самостійно під час відсічі збройної агресії проти України чи ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання

інших завдань із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння).

Воєнні дії – організоване застосування сил оборони й сил безпеки для виконання завдань з оборони України.

Район воєнних (бойових) дій – визначена рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України частина сухопутної території України, повітряного або/та водного простору, на якій впродовж певного часу ведуться або/та можуть вестися воєнні (бойові) дії.

Оповіщення – доведення сигналів і повідомлень (директив, розпоряджень) до органів військового управління, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та населення про оголошення мобілізації, виклик громадян до територіальних центрів комплектування й соціальної підтримки, а також вручення (надсилання) повісток громадянам.

1.2. Правовий режим воєнного стану

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» й указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Військовим командуванням, якому надається право разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим й органами місцевого самоврядування запроваджувати й здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, є: Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Військове командування в межах власних повноважень видає обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, вжиття заходів, необхідних

при введенні режиму воєнного стану.

На територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, а також запровадження та здійснення разом із військовим командуванням заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації, про що Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування приймається рішення.

Військові адміністрації населених пунктів утворюються в одному чи декількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в яких сільські, селищні, міські ради та/або їх виконавчі органи не виконують покладених на них Конституцією та законами України повноважень, зокрема, внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом.

Військову адміністрацію населеного пункту очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації.

Структуру і штатний розпис військових адміністрацій населених пунктів затверджує Головнокомандувач Збройних Сил України за поданням начальника відповідної військової адміністрації.

Військові адміністрації населених пунктів формуються з військовослужбовців військових формувань, утворених згідно із законами України, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах і підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу, а також працівників, які уклали з Генеральним штабом Збройних Сил України трудовий договір.

Фінансування діяльності військових адміністрацій здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів,

виконання інших функцій – за рахунок коштів Державного бюджету України.

Спрямування, координацію й контроль за діяльністю обласних (районних) військових адміністрацій здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, а з інших питань – Кабінет Міністрів України (обласні державні адміністрації) у межах своїх повноважень.

Загальне керівництво діяльністю військових адміністрацій населених пунктів здійснюють керівники відповідних районних державних адміністрацій або начальники районних військових адміністрацій (у разі їх утворення), а безпосереднє керівництво військовими адміністраціями – їх начальники.

У зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень.

У разі утворення районних, обласних військових адміністрацій у день набрання чинності актом Президента України про їх утворення припиняються повноваження відповідних районних, обласних військово-цивільних адміністрацій.

1.2.1. Порядок введення й закінчення воєнного стану

Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях на розгляд Президентів України подає Рада національної безпеки і оборони України.

У разі прийняття рішення щодо необхідності введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президент України видає указ про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, негайно звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження й одночасно подає відповідний проект закону.

Затверджений Верховною Радою України Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях підлягає негайному оголошенню через засоби масової інформації або офіційному оприлюдненню в інший спосіб разом із

законом про його затвердження й вступає в дію одночасно з набранням чинності таким законом.

В Указі Президента України про введення воєнного стану наводяться:

- обґрунтування необхідності введення воєнного стану;
- межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;
- завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади й місцевого самоврядування щодо запровадження правового режиму воєнного стану і вжиття відповідних заходів;
- завдання суб'єктам забезпечення цивільного захисту щодо приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її функціональних і територіальних підсистем у готовність до виконання завдань за призначенням в особливий період;
- вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;
- висвітлюються інші питання.

Крім того, у разі оголошення воєнного стану керівники відповідних органів зобов'язані сприяти негайному прибуттю народних депутатів України на засідання Верховної Ради України і здійсненню їх повноважень.

1.2.2. Заходи правового режиму воєнного стану

В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть запроваджувати й вживати таких заходів правового режиму воєнного стану:

- 1) встановлювати (посилювати) охорону об'єктів державного значення й об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, і вводити особливий режим їх роботи;

2) запроваджувати трудову повинність для не заброньованих за підприємствами, установами й організаціями працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері й у сфері забезпечення життєдіяльності населення, на період дії воєнного стану з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які виникли в період дії воєнного стану, залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки й системи забезпечення життєдіяльності населення і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб;

3) використовувати потужності й трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їх роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

4) примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в установленому законом порядку й видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

5) запроваджувати комендантську годину (заборону перебування в певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світломаскування;

6) встановлювати особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

7) перевіряти документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу і вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

8) забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

9) порушувати питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;

10) встановлювати заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

11) регулювати роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій, закладів культури й засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри і друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування й передачу інформації через комп'ютерні мережі;

12) у разі порушення вимог або невжиття заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

13) забороняти торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями й речовинами, виробленими на спиртовій основі;

14) встановлювати особливий режим у сфері виробництва й реалізації лікарських засобів, які мають у своєму складі наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, інші сильнодіючі речовини;

15) вилучати у підприємств, установ і організацій навчальну й бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні й отруйні речовини;

16) забороняти громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку в Міністерстві оборони України, Службі безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки України, змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки України; обмежувати проходження альтернативної (невійськової) служби;

17) встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення і розміщення військових частин, підрозділів і установ;

18) визначати порядок використання фонду захисних споруд цивільного захисту;

19) проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення;

20) запроваджувати, у разі необхідності, нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами;

21) вживати додаткових заходів щодо посилення охорони державної таємниці;

22) інтернувати (примусово оселяти) громадян іноземної держави, яка загрожує нападом чи здійснює агресію проти України;

23) проводити обов'язкову евакуацію затриманих осіб, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання; підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід – тримання під вартою чи які перебувають в слідчих ізоляторах; етапування засуджених осіб, які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк і довічне ув'язнення, з установ виконання покарань, розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ, розташованих у безпечній місцевості.

У місцевостях, де ведуться бойові дії, запровадження та проведення заходів правового режиму воєнного стану покладається безпосередньо на військове командування й військові адміністрації (у

разі їх утворення).

До наведеного варто додати, що у випадку запровадження трудової повинності особі у процесі її трудової діяльності забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний строк відпустки і час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. Згідно з ч. 3 ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» на час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідне робоче місце (посада).

Примусове відчуження майна, що перебуває у приватній або комунальній власності, в умовах правового режиму воєнного стану, якщо не було здійснено попереднього повного відшкодування вартості такого майна, тягне за собою наступне повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному Законом.

Після скасування правового режиму воєнного стану колишній власник або уповноважена ним особа мають право вимагати у судовому порядку повернення майна, яке було примусово відчужене в юридичних і фізичних осіб і яке збереглося, на умовах, визначених законом. Крім того, колишній власник майна може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо.

В умовах воєнного стану забороняються:

- зміна Конституції України;
- зміна Конституції Автономної Республіки Крим;
- проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;
- проведення всеукраїнських і місцевих референдумів; проведення страйків, масових зібрань та акцій.

Важливо також і те, що контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану здійснює Рада національної безпеки і оборони України.

2. ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ

Службу у військовому резерві придатні до неї за станом здоров'я громадяни України проходять в добровільному порядку. Однак у разі настання особливого періоду звільнені з військової служби особи, якщо вони за своїми професійно-психологічними характеристиками і станом здоров'я придатні до служби у військовому резерві й відповідають встановленим вимогам її проходження, проходять її в обов'язковому порядку.

Варто додати, що громадяни, які виконують військовий обов'язок шляхом проходження служби у військовому резерві, є *резервістами*.

Проходження служби у військовому резерві полягає у виконанні резервістами обов'язків, у тому числі з підготовки, виходячи із завдань, які стоять перед органами військового управління, з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами й організаціями, в яких вони проходять службу у військовому резерві на відповідних посадах, згідно з вимогами законодавства й умовами контракту.

Граничним віком перебування у військовому резерві є граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі другого розряду (до 60 років).

Громадяни, прийняті на службу у військовому резерві, під час проходження перших зборів складають (якщо раніше вони цього не робили) Військову присягу на вірність Українському народу в порядку, визначеному Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України.

Початком проходження резервістом служби у військовому резерві вважається день видання наказу керівника органу військового управління, командира (начальника) військової частини (установи), яка комплектується резервістами, про прийняття (зарахування) громадянина на службу у військовому резерві і призначення на посаду.

Закінченням проходження резервістом служби визнається день закінчення строку контракту або інший день, але не раніше дня видання наказу командира (начальника) військової частини (установи) про звільнення резервіста зі служби у військовому резерві.

Резервісти вважаються такими, що виконують обов'язки у військовому резерві:

1) на території військової частини, в якій вони проходять службу у військовому резерві, або в іншому місці її проходження протягом службового (навчального) часу, включаючи заняття, перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);

2) на шляху прямування до місця виконання обов'язків служби у військовому резерві або зі служби, під час службових поїздок;

3) поза військовою частиною, якщо перебування там передбачене обов'язками резервіста або наказом відповідного командира (начальника) військової частини (установи).

Проходження служби у військовому резерві відображається у військово-облікових документах особи.

Інформація про строки проведення підготовки і зборів у наступному році доводиться до резервістів і їх роботодавців до 1 грудня поточного року, а в поточному році – під час підписання першого контракту або в разі змін строків підготовки резервістів, але не пізніше ніж за місяць до початку зборів.

2.1. Структура військового резерву людських ресурсів

Військовий резерв людських ресурсів складається з:

- резервістів, які у добровільному порядку уклали контракт на проходження служби у військовому резерві або були зараховані в обов'язковому порядку до оперативного резерву в особливий період;

- військовозобов'язаних, які перебувають на військовому обліку у територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, Центральному управлінні або регіональних органах СБУ і підрозділах Служби зовнішньої розвідки;

- громадян, зокрема членів (учасників) громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки й оборони держави.

Військовий резерв людських ресурсів за призначенням поділяється на:

- оперативний резерв;
- мобілізаційний людський резерв;

- громадський резерв.

Оперативний резерв за черговістю залучення поділяється на:

1) *резерв першої черги*, що включає резервістів і військовозобов'язаних (переважно з досвідом участі в антитерористичній операції і вжитті заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації), призначених для доукомплектування органів військового управління, військових частин і підрозділів бойового складу Збройних Сил України, органів управління, військових частин та підрозділів інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення, Держспецзв'язку;

2) *резерв другої черги*, що складається з резерву нарощування і територіального резерву.

Резерв нарощування включає резервістів, призначених для комплектування органів військового управління, військових частин, військових навчальних закладів, установ і організацій, які не увійшли до бойового складу Збройних Сил України (далі – ЗСУ), зокрема, тих, що формуються в особливий період (стратегічних резервів), військових навчальних закладів, установ і організацій, нових органів управління, військових частин і підрозділів інших військових формувань.

Територіальний резерв включає резервістів, призначених для комплектування військових частин, підрозділів територіальної оборони.

Мобілізаційний людський резерв включає військовозобов'язаних, призначених для комплектування вищих військових навчальних закладів, навчальних частин (центрів) із метою доукомплектування особовим складом органів військового управління, органів управління, військових частин, установ та організацій ЗСУ, інших військових формувань, після відповідної підготовки (перепідготовки) за відповідними військово-обліковими та іншими спеціальностями, а також військовозобов'язаних, які перебувають у запасі ЗСУ та інших військових формувань.

Громадський резерв формується з громадян, зокрема резервістів, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки й оборони держави. Вони призначаються для комплектування ЗСУ та інших військових формувань в особливий період у

встановленому порядку з урахуванням їх належності до оперативного й мобілізаційного людського резервів.

2.2. Проходження служби у військовому резерві

Громадяни України (крім тих, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації) в добровільному порядку можуть бути прийняті на службу у військовому резерві ЗСУ та інших військових формувань. Для цього вони мають пройти професійно-психологічний відбір, за станом здоров'я бути придатними до служби резерві й відповідати встановленим вимогам її проходження у військовому резерві.

Для потреб комплектування ЗСУ та інших військових формувань можуть бути прийняті на службу у військовому резерві ЗСУ та інших військових формувань громадяни України, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі і визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби за станом здоров'я за наслідками захворювань, поранень (травм, контузій, каліцтв), одержаних під час виконання обов'язків військової служби, у тому числі під час участі в антитерористичній операції та/або при вжитті заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації проти України, міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки, що призвело до встановлення їм інвалідності, часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності (крім розумових, сенсорних, психологічних вад, розладів психіки, поведінки та інших захворювань, передбачених Міністерством оборони України).

Перелік посад, що можуть бути заміщені такими особами, визначається Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади.

З особою, яка відповідає вимогам, укладається контракт про проходження служби у військовому резерві.

Резервісти, які проходять службу у військовому резерві, у разі закінчення строку контракту можуть укласти новий контракт про проходження служби у військовому резерві.

Резервісти не належать до зайнятого населення в Україні і

відповідно до законодавства про зайнятість населення мають право бути визнаними безробітними і зареєстрованими в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові і здатні приступити до підходящої роботи.

Служба у військовому резерві запроваджується з метою планомірної підготовки резервістів для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань особовим складом у мирний час і в особливий період шляхом набуття й підтримання на належному рівні вмінь і навичок за військово-обліковою спеціальністю.

Програми підготовки резервістів Збройних Сил України, порядок і обсяги підготовки за військово-обліковими спеціальностями, час і строки проведення підготовки визначаються Генеральним штабом ЗСУ, а в інших військових формуваннях – їх керівниками за погодженням з Генеральним штабом ЗСУ.

Фінансове й матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних із проходженням служби у військовому резерві, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади. Порядок і розміри грошового забезпечення й заохочення військовозобов'язаних і резервістів визначаються Кабінетом Міністрів України, Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади.

2.2.1. Прийняття (зарахування) на службу у військовому резерві. Контракт

На службу у військовому резерві приймаються:

- громадяни (крім тих, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації), які пройшли професійно-психологічний відбір, перевірку рівня фізичної підготовки і визнані придатними до служби у військовому резерві за станом здоров'я;
- громадяни з відповідною освітою, віком від 18 до 57 років, які не мають військових звань, – на посади рядового складу;
- військовозобов'язані з відповідною освітою і спеціальною підготовкою, віком від 18 до 57 років, які не мають військових звань офіцерського складу, – на посади рядового, сержантського і

старшинського складу;

- офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування в запасі другого розряду, – на посади офіцерського складу.

В особливий період на службу у військовому оперативному резерві в обов'язковому порядку на посади згідно з їх військовим званням зараховуються особи, звільнені з військової служби, які за своїми професійно-психологічними характеристиками і станом здоров'я придатні до служби у військовому резерві й відповідають встановленим вимогам проходження служби у військовому резерві.

Добір громадян, у тому числі військовозобов'язаних, для проходження служби у військовому резерві проводиться із:

- військовослужбовців, які звільняються в запас, – командирами (начальниками) військових частин (установ);

- громадян, які проживають (перебувають) у населених пунктах, в яких або поряд з якими дислокуються військові частини, – командирами (начальниками) військових частин (установ) і керівниками районних (міських) територіальних центрів комплектування й соціальної підтримки.

Громадяни, які приймаються на службу у військовому резерві, проходять обов'язковий медичний огляд у встановленому законодавством порядку.

Порядок заміщення резервістами військових посад, передбачених штатами воєнного часу, й особливості ведення військового обліку резервістів встановлюються Генеральним штабом ЗСУ.

У разі прийняття громадянина України на службу у військовому резерві з ним укладається контракт про проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України (додаток 1).

Контракт – письмова угода, що укладається між громадянином і державою, від імені якої виступає Міністерство оборони України, військова частина Збройних Сил України, Державна спеціальна служба транспорту, для встановлення правових відносин під час проходження служби у військовому резерві.

Контракт укладається у двох примірниках, підписується громадянином і посадовою особою Міністерства оборони України, військової частини Збройних Сил України, яка має право видавати накази по особовому складу і до повноважень якої належить право

призначення на відповідні посади. Підпис зазначеної посадової особи скріплюється відповідною гербовою печаткою.

Дата набрання чинності контрактом вказується в першому і другому його примірниках.

Один примірник контракту зберігається в особовій справі резервіста, другий – у резервіста.

Резервісти можуть укласти новий контракт у разі закінчення строку попереднього контракту.

Перший контракт укладається із резервістами,:

- прийнятими на посади рядового складу, – строком на 3 роки;
- прийнятими на посади сержантського і старшинського складу, – строком на 5 років;
- офіцерського складу – строком на 5 років.

Новий контракт може бути укладено із резервістами, прийнятими на посади:

- рядового складу, – строком на 3 роки;
- сержантського і старшинського складу, - строком на 5 років;
- офіцерського складу, – строком на 5 років.

Про укладення нового контракту посадовою особою видається наказ.

Строк контракту не може перевищувати строку, який залишився до досягнення резервістом граничного віку перебування у військовому резерві. Важливо при цьому пам'ятати, що строк проходження служби обчислюється повними роками, крім випадку, коли контракт із резервістом укладається до досягнення ним граничного віку перебування у військовому резерві. Строк контракту обчислюється з дня набрання ним чинності, тобто з дня видання наказу командира (начальника) військової частини (установи) про прийняття громадянина на службу у військовому резерві і призначення на посаду.

Новий контракт укладається не пізніше ніж за один місяць до закінчення строку чинного контракту і набирає чинності після закінчення строку попереднього контракту. Строк контракту, укладеного з резервістом, який під час виконання обов'язків служби у військовому резерві перебував в умовах, що з об'єктивних причин

унеможлилювали укладення нового контракту (перебування у стані заручника, інтернованої особи у нейтральній державі, якщо нема змоги встановити місце перебування, або за інших обставин), продовжується до закінчення перебування резервіста у вказаних умовах і прибуття до військової частини. У разі потреби контракт продовжується на строк, необхідний для визначення придатності резервіста до проходження служби у військовому резерві за станом здоров'я і прийняття рішення щодо укладення нового контракту.

Контракт припиняється (розривається), а резервіст звільняється зі служби у військовому резерві:

- у зв'язку із закінченням строку контракту;
- за станом здоров'я – на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до служби у військовому резерві;
- за віком – у разі досягнення граничного віку перебування у військовому резерві;
- у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів – у разі неможливості дальшого перебування на службі у військовому резерві;
- через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких встановлено Кабінетом Міністрів України для військовослужбовців;
- через службову невідповідність;
- у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, яким призначено покарання у виді позбавлення волі, обмеження волі, позбавлення військового звання чи права обіймати певні посади;
- у зв'язку з систематичним невиконанням умов контракту командуванням (за бажанням резервіста);
- у зв'язку з систематичним невиконанням умов контракту резервістом;
- у зв'язку з прийняттям на військову службу за контрактом або призовом на військову службу;
- у зв'язку з виникненням обставин, унаслідок яких резервіст не підлягає призову на військову службу;
- у зв'язку з набранням законної сили судовим рішенням,

відповідно до якого резервіста притягнуто до відповідальності за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

- у разі неможливості переведення на іншу посаду у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі;

- у разі неможливості встановлення місця перебування резервіста протягом двох місяців, якщо це не пов'язано з виконанням ним обов'язків служби у військовому резерві;

- у разі припинення громадянства України;

- у зв'язку із виїздом на строк більше трьох місяців за межі України;

- за угодою сторін.

Датою припинення дії (розірвання) контракту є:

- день закінчення строку контракту;

- день, наступний за днем смерті (загибелі) резервіста, або день визнання резервіста судом безвісно відсутнім чи оголошення померлим;

- день видання наказу про звільнення резервіста зі служби у військовому резерві у зв'язку з достроковим розірванням контракту.

У разі припинення (розірвання) контракту у примірнику, що зберігається в особовій справі, робиться запис із зазначенням підстави й дати припинення (розірвання) контракту, який завіряється підписом командира (начальника) військової частини (установи) і скріплюється відповідною гербовою печаткою.

Резервіст подає за бажанням другий примірник контракту до кадрового органу військової частини, де робиться відповідний запис із зазначенням підстав припинення (розірвання) контракту й дати звільнення резервіста зі служби у військовому резерві. У разі неподання резервістом другого примірника контракту в першому примірнику робиться відповідний запис.

2.2.2. Виклик резервістів для виконання обов'язків служби у військовому резерві. Військові звання

Виклик резервістів для виконання обов'язків служби у військовому резерві здійснюється командирами (начальниками)

військових частин (установ) у мирний час (особливий період) відповідно до:

- рішення Президента України, прийнятого згідно з Конституцією України;
- планів підготовки резервістів Збройних Сил України.

Оповіщення про їх виклик здійснюється командирами (начальниками) військових частин (установ) у взаємодії з керівниками відповідних територіальних центрів комплектування й соціальної підтримки.

Командирами і керівниками організується інформування роботодавців резервістів, а також районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування про мету й можливі строки залучення резервістів до виконання обов'язків служби у військовому резерві або призову на військову службу.

Резервісти особисто повідомляють командування військової частини, в якій вони проходять службу про виникнення обставин, що унеможливають його оповіщення, прибуття його до військової частини для виконання обов'язків служби у військовому резерві, а також про зміни сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади:

- у мирний час – у семиденний строк;
- в особливий період - в одинденний строк.

Протягом трьох днів після виклику резервістів командири (начальники) військових частин (установ) надсилають списки резервістів із зазначенням військово-облікових спеціальностей і посад, на які вони призначені, до районних (міських) територіальних центрів комплектування й соціальної підтримки, в яких резервісти перебувають на військовому обліку.

Резервіст може бути звільнений від виконання обов'язків служби у військовому резерві у зв'язку з:

- смертю близького родича (батьки, дружина, чоловік, дитина, рідні брат, сестра, дід, баба) або близького родича дружини (чоловіка), яка сталася менш ніж за сім діб до дати початку зборів;
- хворобою або необхідністю догляду за хворою дружиною (чоловіком), дитиною чи батьками своїми або дружини (чоловіка), які проживають разом із резервістом, у разі неможливості

догляду за хворим іншим близьким родичем;

- перебуванням під слідством, а також застосуванням до резервіста адміністративного або кримінального покарання, яке унеможлиблює його прибуття;

- потраплянням під вплив надзвичайної ситуації, яка виникла під час виклику на збори і стала перешкодою своєчасному прибуттю;

- складанням державних іспитів у вищих навчальних закладах;

- іншими обставинами – за рішенням командира (начальника) військової частини (установи).

Звільнення резервіста від виконання обов'язків служби у військовому резерві здійснюється командиром (начальником) військової частини (установи) на підставі рапорту резервіста або заяви члена його сім'ї, до яких додаються відповідні документи.

Резервісти під час виконання обов'язків служби у військовому резерві мають право на відпустку за сімейними обставинами та з інших причин.

Військові звання

Громадяни приймаються на службу у військовому резерві в раніше присвоєних їм військових званнях.

До військових звань резервістів додається слово «резерву».

До військових звань резервістів офіцерського складу, які призначені на посади медичної або юридичної служб Збройних Сил України, мають повну вищу медичну чи юридичну освіту й обіймають відповідну штатну посаду, додаються слова «медичної служби резерву» або «юстиції резерву».

Командир (начальник) військової частини (установи) надсилає витяг із наказу про присвоєння резервісту військового звання або позбавлення його такого звання до військового комісаріату, в якому резервіст перебуває на військовому обліку, у триденний строк після його видання.

Для резервістів молодшого й старшого офіцерського складу встановлюються такі строки вислуги у військовому званні (крім

офіцерів льотного складу авіації і плавскладу підводних човнів):

- молодшого лейтенанта резерву, лейтенанта резерву – два роки;
- старшого лейтенанта резерву, капітана резерву – три роки;
- майора резерву – чотири роки;
- підполковника резерву – п'ять років.

Для резервістів – офіцерів льотного складу авіації та плавскладу підводних човнів установлюються такі строки вислуги у військовому званні:

- молодшого лейтенанта резерву – один рік;
- лейтенанта резерву, старшого лейтенанта резерву - два роки;
- капітана резерву (капітан-лейтенанта резерву), майора резерву (капітана 3 рангу резерву) – три роки;
- підполковника резерву (капітана 2 рангу резерву) – чотири роки.

Строк вислуги у військовому званні полковника резерву (капітана 1 рангу резерву) не встановлюється.

Строк вислуги резервіста у військовому званні обчислюється з дня присвоєння йому відповідного війського звання.

До строку вислуги резервіста у військовому званні зараховується:

- час його перебування у цьому званні на військовій службі, службі у військовому резерві, перебування в запасі;
- час перерви в службі у військовому резерві у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності або незаконним звільненням зі служби у військовому резерві.

Не зараховується до строку вислуги резервіста у військовому званні час його перебування в пониженому військовому званні згідно з накладеним дисциплінарним стягненням.

Порядок присвоєння військових звань встановлюється положеннями про проходження військової служби громадянами України і положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

Первинне офіцерське військове звання молодшого лейтенанта

присвоюється резервістам, які під час проходження служби у військовому резерві здобули повну вищу освіту за спеціальністю, спорідненою з відповідною військово-обліковою спеціальністю, за результатами атестації, з урахуванням потреби в офіцерах такої спеціальності, за умови проходження служби у військовому резерві не менше трьох років.

Чергові військові звання присвоюються резервістам, у яких закінчився строк вислуги в попередньому військовому званні й які призначені на посади, за якими штатом (штатним розписом) передбачені військові звання, вищі від тих, що вони мають, з урахуванням їх професійно-ділових якостей, організаторських здібностей, результатів командирської (професійної) підготовки і досвіду служби.

Про присвоєння чергових військових звань резервістам повідомляють командири (начальники) військових частин (установ) в урочистій обстановці з врученням погонів, що відповідають присвоєному військовому званню, а у період між зборами – начальники ТЦК та СП за місцем перебування резервістів на військовому обліку.

Чергове військове звання резервісту не присвоюється:

- під час перебування резервіста у розпорядженні відповідного командира або усунення від виконання обов'язків служби, відсторонення від виконання повноважень, відсторонення від службових повноважень, відсторонення від посади;
- якщо резервіст має таке дисциплінарне стягнення, як попередження про неповну службову відповідність;
- якщо за вироком суду резервісту призначено покарання, не пов'язане з позбавленням чи обмеженням волі, або його звільнено від відбування покарання з випробуванням.

Резервісти (крім тих, яким присвоєно первинне військове звання) під час виконання обов'язків служби у військовому резерві можуть бути понижені у військовому званні на один ступінь.

Про накладене дисциплінарне стягнення може бути оголошено особисто, у письмовому наказі (розпорядженні), на нараді чи перед строем військовослужбовців, які мають військові звання (обіймають

посади), не нижчі за військове звання (посаду) того, хто вчинив правопорушення.

Пониження у військових званнях здійснюються за наказом того командира, якому надано право присвоювати військові звання.

Оголошувати про дисциплінарні стягнення командирам у присутності підлеглих заборонено.

Забороняються зривання погонів, зрізання нашивок та інші дії, що принижують гідність резервістів. Під час оголошення стягнення про пониження у військовому званні йому надається час для заміни відповідних знаків розрізнення.

До поновлення резервіста у попередньому військовому званні повторне пониження у військовому званні на один ступінь не допускається.

Резервісти можуть бути позбавлені війського звання у зв'язку із засудженням за вчинення злочину, а також у порядку дисциплінарного стягнення під час виконання обов'язків служби у військовому резерві.

Резервісти, позбавлені війського звання, звільняються зі служби у військовому резерві:

- за вироком суду – після набрання вироком суду законної сили, тобто з дня, зазначеного у цьому вирокі як початок строку відбування покарання;
- у порядку дисциплінарного стягнення – не пізніше трьох днів після надходження до військової частини наказу про позбавлення війського звання або з дня підписання такого наказу.

Резервіст, понижений у військовому званні під час виконання обов'язків служби у військовому резерві в порядку дисциплінарного стягнення, може бути поновлений у попередньому військовому званні в порядку, визначеному Дисциплінарним статутом Збройних Сил України.

Громадянин, позбавлений війського звання, поновлюється у попередньому військовому званні з дня позбавлення його війського звання в разі:

- скасування або зміни вироку суду в частині позбавлення війського звання;
- визнання в установленому порядку незаконним

позбавлення резервіста військового звання у порядку дисциплінарного стягнення.

Резервіст може бути поновлений у попередньому військовому званні за рішенням посадових осіб, які мають право присвоювати відповідні військові звання, у разі звільнення від кримінального покарання у виді позбавлення військового звання на підставі закону про амністію чи акта про помилування.

Громадянин, поновлений у військовому званні, користується правами і пільгами, встановленими законодавством, відповідно до поновленого військового звання.

2.2.3. Призначення резервістів на посади, переміщення і тимчасове виконання обов'язків. Відрадження

Призначення резервістів на посади здійснюється командирами (начальниками) військових частин (установ).

Резервісти офіцерського складу можуть призначатися на посади, передбачені штатами органів військового управління, військових частин, не більше ніж на два ступені вищі або на один ступінь нижчі їх військових звань.

Призначення резервістів на посади здійснюється:

- на вищі посади – у порядку просування по службі;
- на рівнозначні посади - у порядку переміщення;
- на нижчі посади:
 - ✓ у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів у разі неможливості призначення на рівнозначну посаду – за їх згодою;
 - ✓ за станом здоров'я – на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії;
 - ✓ за сімейними обставинами – на особисте прохання;
 - ✓ у порядку виконання накладеного під час виконання обов'язків служби у військовому резерві дисциплінарного стягнення – відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України.

Командир (начальник) військової частини (установи) надсилає витяг із наказу про призначення на посаду до ТЦК і СП, в якому резервіст перебуває на військовому обліку, у триденний строк із дня

його видання.

Посада вважається вищою, якщо за цією посадою штатом (штатним розписом) передбачено вище військове звання, ніж за обійманою посадою, а за умови рівних військових звань – більший посадовий оклад. У разі, коли штатом (штатним розписом) передбачено два військові звання або диференційовані посадові оклади, до уваги береться вище військове звання або більший посадовий оклад.

Резервісти призначаються на посади і переміщуються по службі за основною або спорідненою спеціальністю з урахуванням набутого досвіду служби. У разі потреби у призначенні на посаду за новою спеціальністю цьому має передувати відповідна підготовка (перепідготовка).

Резервісти, які не досягли граничного віку перебування у військовому резерві й визнані за станом здоров'я непридатними до льотної роботи, служби на підводних човнах, надводних кораблях або до роботи у спеціальних спорудах, але придатними чи обмежено придатними до служби у військовому резерві, призначаються на посади, не пов'язані з виконанням польотних завдань, службою на підводних човнах, надводних кораблях чи роботою у спеціальних спорудах. У разі відсутності таких вакантних посад згадані резервісти звільняються в установленому порядку зі служби у військовому резерві.

Надання, переоформлення, скасування резервістам допуску до державної таємниці здійснюється згідно із Законом України «Про державну таємницю».

Надання допуску передбачає:

- ✓ визначення необхідності роботи із секретною інформацією;
- ✓ перевірку резервіста у зв'язку з допуском до державної таємниці;
- ✓ взяття резервістом на себе письмового зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде йому довірена;
- ✓ одержання у письмовій формі згоди на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з допуском до державної таємниці;

✓ ознайомлення з мірою відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю.

Допуск до державної таємниці не надається у разі:

✓ відсутності обґрунтованої необхідності в роботі із секретною інформацією;

✓ відмови взяти на себе письмове зобов'язання щодо збереження державної таємниці, яка буде довірена, а також за відсутності письмової згоди на передбачені законом обмеження прав у зв'язку з допуском до державної таємниці;

✓ повідомлення під час оформлення допуску недостовірних відомостей про себе;

✓ невиконання обов'язків щодо збереження державної таємниці, яка була довірена або довірялася раніше.

Резервіст, якому відмовлено в наданні (якого позбавлено) відповідної форми допуску до державної таємниці, призначається на посаду, на якій передбачено форму допуску, яку він має, або на якій не передбачається допуск до державної таємниці. У разі неможливості призначення на таку посаду контракт із резервістом розривається, а резервіст звільняється зі служби у військовому резерві.

Резервісти не можуть мати в безпосередньому підпорядкуванні або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким особам у значенні, наведеному в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Резервісти можуть бути за їх згодою переміщені на інші рівнозначні посади в одній військовій частині або до іншої військової частини:

✓ у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

✓ для набуття практичного досвіду управлінської діяльності в органах військового управління різного рівня або для більш доцільного використання за фахом – за рішенням відповідного командира (начальника) військової частини (установи), зокрема, на особисте прохання резервіста;

✓ за станом здоров'я – на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії;

✓ за сімейними обставинами – на особисте прохання, за

наявності підтверджувальних документів.

Переміщення на інші рівнозначні посади в одній військовій частині здійснюється за наказом її командира, а в межах оперативних командувань, армійського корпусу – за розпорядженням командувача військ оперативного командування, командира армійського корпусу; у межах виду Збройних Сил України – за розпорядженням командувача виду Збройних Сил України відповідно; між видами Збройних Сил України – за розпорядженням першого заступника начальника ГШ ЗСУ, між військовими частинами, що перебувають у підпорядкуванні Міністерства оборони України, – за розпорядженням першого заступника Міністра оборони України.

Резервіст зобов'язаний отримати розрахунок з усіх видів забезпечення не пізніше наступного дня після залишення/ вивільнення посади і надходження витягу з наказу командира військової частини, у тому числі переданого технічними засобами, про переміщення до іншої військової частини, у разі перебування у відрядженні чи на лікуванні – не пізніше наступного дня після прибуття до військової частини, в якій він проходив службу до переміщення до іншої військової частини.

У разі проведення організаційних заходів, унаслідок яких передбачається скорочення посад резервістів, до структурних підрозділів командувань видів Збройних Сил України і Генерального штабу Збройних Сил України не пізніше ніж за два місяці до встановлених строків проведення таких заходів подається список резервістів, які вивільняються, з пропозиціями щодо їх подальшого службового використання.

У разі неможливості призначення резервістів, які вивільняються, на рівнозначні посади і ненадання ними згоди на призначення на нижчі посади вони звільняються зі служби у військовому резерві.

У випадку скорочення штатів або проведення організаційних заходів, унаслідок яких передбачається скорочення посад, що заміщуються резервістами, на вакантні посади насамперед призначаються резервісти, які за своїми морально-діловими якостями більш підготовлені для виконання завдань за посадою.

У зв'язку зі службовою необхідністю на резервіста, який

обіймає штатну посаду, під час виконання обов'язків служби у військовому резерві може бути покладено тимчасове виконання обов'язків за іншою рівнозначною або вищою посадою у разі тимчасової відсутності або усунення чи відсторонення від посади військовослужбовця або резервіста, який її обіймає. Період тимчасового виконання обов'язків за посадою не може перевищувати 30 днів. Тимчасове виконання обов'язків покладається наказом командира (начальника) військової частини (установи).

Для тимчасового виконання обов'язків за посадою можуть призначатися резервісти, які мають військове звання:

- молодшого офіцерського складу – на військові посади, за якими штатом (штатним розписом) передбачені військові звання молодшого або старшого офіцерського складу, за умови, що їм не будуть підпорядковані старші за військовим званням;
- старшого офіцерського складу – на військові посади, за якими штатом (штатним розписом) передбачені військові звання старшого офіцерського складу.

Резервіст під час виконання обов'язків служби у військовому резерві може бути направлений у відрядження самостійно або у складі військового підрозділу (команди) з метою:

- ✓ участі в заходах, пов'язаних із підготовкою військ (сил);
- ✓ забезпечення охорони, супроводження і доставки військових вантажів, озброєння, військової техніки та інших матеріальних засобів;
- ✓ супроводження нарочних з таємними документами і матеріалами або як нарочний;
- ✓ супроводження (у разі потреби) окремих військовослужбовців, призваних на збори військовозобов'язаних і резервістів, у тому числі хворих, або їх команд;
- ✓ отримання нагороди або інших видів заохочення;
- ✓ участі в засіданнях суду або у процесуальних діях за викликом органу дізнання чи досудового слідства;
- ✓ участі у планових заходах (збори, семінари, засідання, наради тощо);
- ✓ ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

✓ в інших випадках за наказом (розпорядженням) старших командирів (начальників).

Резервіст направляєтся у відрядження за рішенням командира (начальника) військової частини (установи), про що видається відповідний наказ. Йому видається посвідчення про відрядження встановленого зразка. Після прибуття до місця призначення він зобов'язаний в установлений строк з'явитися до посадової особи, в розпорядження якої він відряджений, повідомити командира (начальника) військової частини (установи), в якій він проходить службу у військовому резерві, про прибуття, стати у визначеному порядку на облік і виконувати поставлені завдання.

Під час прямування до місця відрядження і повернення з нього резервісту заборонено відхилятися від зазначеного в посвідченні про відрядження маршруту або здійснювати самовільні зупинки у проміжних пунктах.

За наявності поважних причин, що перешкоджають своєчасному вибуттю з місця відрядження до місця служби, резервіст повинен повідомити про це командира військової частини, в якій він проходить службу у військовому резерві, через начальника органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або начальника ТЦК і СП, а в разі їх відсутності – через посадових осіб місцевої державної адміністрації чи місцевого самоврядування із зазначенням причин затримки.

У разі втрати в дорозі під час відрядження службових або особистих документів, зброї, іншого військового майна резервіст повинен негайно повідомити про це військового коменданта на транспорті або начальника органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи начальника ТЦК і СП, а в разі їх відсутності – посадових осіб органу внутрішніх справ, адміністрації шляхів сполучення або місцевої державної адміністрації чи місцевого самоврядування, а також командира військової частини.

У випадку затримки в дорозі під час відрядження з незалежних від резервіста причин він повинен отримати відповідну позначку в посвідченні про відрядження чи довідку про причини затримки у військового коменданта на транспорті або начальника органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах

України чи начальника ТЦК і СП, а в разі їх відсутності – в адміністрації шляхів сполучення або місцевій державній адміністрації чи органі місцевого самоврядування, а також повідомити про затримку командира (начальника) військової частини (установи), в якій він проходить службу у військовому резерві.

Поважними причинами затримки у відрядженні понад строки, вказані в посвідченні про відрядження, є хвороба, що позбавила його можливості своєчасно повернутися з відрядження, стихійне лихо, інші надзвичайні ситуації. Причини затримки мають бути підтверджені відповідними документами.

Про затримку понад строк, вказаний у посвідченні про відрядження, посадова особа, у розпорядження якої він прибув, або начальник органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи військовий комісар зобов'язані повідомити командира військової частини, який направив резервіста у відрядження, із зазначенням причин затримки.

У разі неповернення резервіста з відрядження в установлений строк і відсутності повідомлення про причини його затримки командир військової частини, в якій він проходить службу у військовому резерві, негайно надсилає запит посадовій особі, в розпорядження якої був відряджений резервіст, або начальнику органу управління Військової служби правопорядку у Збройних Силах України чи начальнику ТЦК і СП. Після отримання відповіді на запит про те, що відряджений не прибув до пункту призначення або своєчасно вибув до своєї військової частини, командир військової частини організовує його розшук в установленому порядку.

2.2.4. Підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації резервістів. Звільнення зі служби у військовому резерві

Резервісти, які не мають досвіду військової служби, проходять підготовку у військових частинах. За необхідності й за наявності відповідного фінансування резервісти проходять підготовку:

- ✓ сержантського і старшинського складу – при навчальних центрах;
- ✓ офіцерського складу – при вищих військових

навчальних закладах.

Резервісти, прийняті на службу у військовому резерві з військовозобов'язаних (у тому числі жінок), які мають досвід військової служби, і прийняті на цю службу не за основною військово-обліковою спеціальністю, проходять перепідготовку у військових частинах (навчальних центрах), а резервісти з офіцерського складу – при вищих військових навчальних закладах.

Резервісти, які прослужили у військовому резерві не менше одного року, можуть підвищувати свою кваліфікацію у зв'язку зі службовою необхідністю.

Добір кандидатів для підвищення кваліфікації, зокрема, на їх особисте прохання, здійснюється командирами військових частин.

Порядок направлення для підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації до вищих військових навчальних закладів і навчальних центрів, перелік спеціальностей, за якими проводиться підготовка, визначаються Генеральним штабом ЗСУ.

Після закінчення підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації резервісти складають іспити за відповідними навчальними програмами.

Відрахування за станом здоров'я в разі виникнення у них під час навчання захворювань здійснюється на підставі висновку начальника медичної служби вищого військового навчального закладу чи навчального центру. Рішення про відрахування резервістів приймається начальниками військових навчальних закладів і навчальних центрів.

Підготовка резервістів здійснюється у складі штатних підрозділів військових частин або інших підрозділів зі спорідненою підготовкою за програмами підготовки і в порядку, встановленому Генеральним штабом Збройних Сил України.

Проходження зборів резервістами

Військовозобов'язані призиваються на навчальні (або перевірочні) і спеціальні збори. Резервісти проходять підготовку і збори відповідно до програм, встановлених положеннями про проходження громадянами України служби у військовому резерві.

Про початок і закінчення зборів резервістів видається відповідний наказ командира військової частини.

Чисельність військовозобов'язаних, які підлягають призову на навчальні збори, щорічно визначається Міністерством оборони України в межах бюджетних асигнувань на оборону. Час і строки проведення навчальних зборів резервістів визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України та органами управління іншими військовими формуваннями. Варто додати, що на резервістів поширюється дія статутів Збройних Сил України.

Резервісти у період між навчальними зборами можуть залучатися за планом Генерального штабу Збройних Сил України й органів управління іншими військовими формуваннями за погодженням з Генеральним штабом Збройних Сил України до перевірочних зборів строком до п'яти днів як без відриву, так і з відривом від виробництва.

Загальний строк виконання обов'язків служби у військовому резерві не може перевищувати трьох місяців на рік, якщо інше не передбачено законом.

У разі прийняття Президентом України схваленого Верховною Радою України рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації резервісти можуть призиватися на спеціальні збори на строк не більше двох місяців.

Резервісти, яким надійшла повістка відповідного районного (міського) ТЦК і СП на прибуття для призову на збори, зобов'язані прийти в пункт і у строк, зазначені у повістці.

Керівники підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування й форми власності на вимогу відповідних територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки забезпечують своєчасне прибуття резервістів до визначених пунктів збору.

Поважними причинами неприбуття чи несвоечасного прибуття для призову на збори в пункт і у строк визнаються перешкоди стихійного характеру, сімейні обставини та інші поважні причини, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Призвані на збори забезпечуються матеріальними засобами в порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

За призваними на збори резервістами на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, зберігаються місце роботи, а також обіймана посада і середня заробітна плата на підприємстві, в установі, організації незалежно від підпорядкування і форм власності.

Резервістам на весь час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюються грошові виплати із розрахунку до двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року, з коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади.

Розміри грошової виплати, грошового забезпечення і заохочення резервістів і порядок їх виплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

Виплата середньої заробітної плати резервістам за час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Якщо резервіст захворів під час зборів і продовжує хворіти після їх закінчення, за ним зберігаються місце роботи і обіймана посада, а з дня закінчення зборів, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога по тимчасовій непрацездатності

Військовозобов'язаним (резервістам), які на день призову на збори не працюють, на весь період зборів, включаючи час проїзду до військової частини і назад, виплачується грошове забезпечення в розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади.

Звільнення зі служби у військовому резерві

Звільнення резервіста зі служби у військовому резерві здійснюється командиром військової частини шляхом видання

відповідного наказу.

Командир військової частини у триденний строк після видання наказу надсилає витяг з наказу й особову справу резервіста до ТЦК і СП, в якому резервіст перебуває на військовому обліку.

Датою звільнення зі служби є день видання командиром військової частини відповідного наказу про звільнення резервіста зі служби у військовому резерві. Наказ видається на підставі затвердженого акта про прийняття-здавання посади, яку обіймав резервіст, та (або) рапорту безпосереднього начальника.

Резервіст, який бажає звільнитися зі служби у військовому резерві, подає по команді рапорт і документи, які підтверджують підставу звільнення. У рапорті зазначаються підстави звільнення зі служби й ТЦК і СП, в якому резервіст перебуває на військовому обліку. Перед звільненням уточнюються дані про проходження служби, документально підтверджуються періоди служби.

Резервіст за три місяці до досягнення граничного віку направляється на медичний огляд до військово-лікарської комісії, висновки якої враховуються під час визначення підстав звільнення зі служби у військовому резерві.

Наказ про застосування до резервіста таких дисциплінарних стягнень, як звільнення зі служби у військовому резерві через службову невідповідність, позбавлення військового звання, є підставою для видання наказу про його звільнення.

Резервіста, який підлягає звільненню у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, командир військової частини не пізніше ніж за два місяці до скорочення штатів або проведення організаційних заходів письмово попереджує про звільнення. Державна служба зайнятості про звільнення резервіста не повідомляється.

Рішення про подальше проходження служби резервістом, який визнаний військово-лікарською комісією обмежено придатним до проходження служби у військовому резерві в мирний час, приймає командир військової частини.

За наявності кількох підстав для звільнення резервіст може обрати за бажанням одну з них.

Для резервістів, звільнених зі служби у військовому резерві,

які позитивно характеризувалися під час проходження служби у військовому резерві, організуються урочисті проводи.

Резервіст, стосовно якого прийнято рішення про дострокове розірвання контракту про проходження служби у військовому резерві, має право оскаржити наказ про дострокове розірвання контракту і звільнення зі служби у військовому резерві. Оскарження наказу не зупиняє його виконання. У разі незаконного звільнення зі служби він підлягає поновленню на службі у військовому резерві на попередній або за його згодою на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді. Цей період зараховується резервісту до строку, встановленого для присвоєння чергового війського звання.

У разі незаконного звільнення - поновлення на попередній або на іншій, не нижчій, ніж попередня, посаді здійснюється наказом командира військової частини, який звільнив резервіста зі служби у військовому резерві.

Звільнення зі служби у військовому резерві Збройних Сил України резервістів, визнаних судом безвісно відсутніми чи оголошених померлими, здійснюється на підставі рішень суду про визнання безвісно відсутніми чи оголошення померлими:

- резервістів офіцерського складу - командувачем виду Збройних Сил України, військ оперативного командування, Головнокомандувачем Збройних Сил України, Міністром оборони України відповідно до їх повноважень;
- резервістів рядового складу, сержантського та старшинського складу - командувачами видів Збройних Сил України, військ оперативного командування, прирівняними до них особами і вище.

2.3. Військовий облік громадян України

Передусім варто відзначити, що військовий облік громадян України поділяється на облік призовників, військовозобов'язаних і резервістів, а відповідно до обсягу й деталізації – на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний. Крім того, він ведеться за місцем проживання призовників, військовозобов'язаних і резервістів.

Персонально-якісний облік передбачає облік відомостей (персональних і службових даних) стосовно резервістів, які узагальнюються в облікових документах і вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів. Він ведеться відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування й соціальної підтримки.

Персонально-первинний облік передбачає облік відомостей осіб вказаних категорій за місцем їх проживання. Його ведення покладається на виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.

Персональний облік передбачає облік відомостей згаданих осіб за місцем їх роботи або навчання і покладається на керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і закладів освіти незалежно від підпорядкування і форми власності.

Військовий облік резервістів за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

На загальному військовому обліку перебувають резервісти, які не заброньовані за центральними й місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями й закладами освіти незалежно від підпорядкування і форми власності на період мобілізації і на воєнний час, а на спеціальному – заброньовані на період мобілізації та на воєнний час.

Загальне керівництво організацією й веденням військового обліку призовників, військовозобов'язаних і резервістів, контроль за станом роботи з цих питань здійснює Генеральний штаб ЗС України.

Варто додати, що Генеральним штабом Збройних Сил України визначаються особливості ведення військового обліку резервістів, а ось специфіка й порядок військового обліку громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, – Кабінетом Міністрів України.

Взяття на військовий облік, зняття й виключення з нього

Взяттю на військовий облік резервістів підлягають громадяни України, які:

- ✓ зараховані в особливий період на службу у військовому оперативному резерві;
- ✓ уклали контракт про проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань;
- ✓ прибули з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на нове місце проживання.

Резервісти після прибуття до нового місця проживання зобов'язані в семиденний строк стати на військовий облік і не раніше ніж за три дні до вибуття з місця проживання знятися з нього.

У разі декларування місця проживання особи за декларацією про місце проживання, поданою в електронній формі засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг, взяття на військовий облік, зняття з військового обліку резервістів здійснюється відповідними районними (міськими) територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки на підставі відомостей про призовників, військовозобов'язаних і резервістів в електронній формі, надісланих органами реєстрації через Єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ України до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

У воєнний час забороняється виїзд з місця проживання без дозволу керівника відповідного районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Зняття з військового обліку резервістів підлягають громадяни України, які:

- ✓ вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України на нове місце проживання;
- ✓ прийняті на службу до Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, податкової міліції, органів і підрозділів цивільного захисту, Державної кримінально-виконавчої служби України;
- ✓ вибули на строк більше трьох місяців за межі України;
- ✓ звільнені зі служби у військовому резерві і не досягли граничного віку перебування в запасі;
- ✓ А також в інших випадках – за рішенням Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої

розвідки України.

Виключенню з військового обліку підлягають громадяни України, які:

- ✓ призовані чи прийняті на військову службу;
- ✓ проходять військову службу (навчання) у вищих військових закладах освіти і військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти;
- ✓ визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;
- ✓ досягли граничного віку перебування в запасі;
- ✓ припинили громадянство України;
- ✓ були раніше засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- ✓ направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру;
- ✓ померли або визнані в установленому законом порядку безвісно відсутніми, або оголошені померлими.

Резервісти в семиденний строк зобов'язані особисто повідомити відповідні органи, в яких вони перебувають на військовому обліку, через центри надання адміністративних послуг та інформаційно-телекомунікаційні системи про зміни в їх сімейному стані, стані здоров'я, адресі місця проживання (перебування), освіти, місці роботи, посаді.

2.4. Медичний огляд резервістів

Порядок проведення медичного огляду резервістів і військовозобов'язаних, персональний склад військово-лікарських комісій, порядок їх роботи визначаються згідно з наказом Міністерства оборони від 14.08.2008 року № 402 «Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України».

Медичний огляд проводиться:

- резервістів (кандидатів у резервісти), які підлягають призову на військову службу за призовом осіб із резерву в особливий

період, за направленням керівника ТЦК та СП – ВЛК ТЦК та СП, гарнізонною, госпітальною ВЛК;

- громадян України, які проходять службу у військовому резерві, військовослужбовців, які звільняються з військової служби, за рішенням командира військової частини – гарнізонною, госпітальною ВЛК.

Медичний огляд резервістів проводиться перед укладанням контракту про проходження служби у військовому резерві. Він проводиться лікарем військової частини (закладу, установи), в яку вони прибувають (в обсязі тілесного огляду й опитування щодо стану їх здоров'я) під час призову на військову службу за призовом осіб із резерву в особливий період, а також за рішенням командира військової частини в разі неможливості виконання резервістом обов'язків за призначенням за станом здоров'я.

Медичний огляд військовозобов'язаних проводиться за рішенням керівників ТЦК і СП ВЛК ТЦК і СП на збірних пунктах районних (міських) ТЦК і СП або за місцем провадження медичної практики у закладах охорони здоров'я комунальної чи державної форм власності лікарями, які включаються до складу ВЛК ТЦК і СП.

Медичний огляд включає в себе вивчення й оцінку стану здоров'я і фізичного розвитку громадян на момент огляду в цілях визначення ступеня придатності до військової служби, навчання за військово-обліковими спеціальностями, вирішення інших питань з винесенням письмового висновку (постанови).

Під *придатністю до військової служби* розуміється такий стан здоров'я і фізичного розвитку громадян, який дозволяє їм виконувати передбачені статутами, інструкціями службові обов'язки з конкретної військової спеціальності у певному роді Збройних Сил України та інших військових формуваннях у мирний час і під час дії особливого періоду.

Повторний медичний огляд військовозобов'язаних проводиться один раз на 5 років ВЛК районних, міських ТЦК і СП. Офіцери запасу підлягають повторному медичному огляду вказаними ВЛК під час чергового атестування, а рядовий, сержантський та старшинський склад запасу – у разі зміни призначення.

Кожен резервіст оглядається хірургом, терапевтом, невропатологом, психіатром, офтальмологом, отоларингологом,

стоматологом, дерматологом, а за медичними показаннями – і лікарями інших спеціальностей.

Під час дії правового режиму воєнного стану огляд проводять хірург, терапевт, невропатолог, психіатр, офтальмолог, отоларинголог, а за медичними показаннями – і лікарі інших спеціальностей.

Перед оглядом військовозобов'язаних їм призначаються загальний аналіз крові, загальний аналіз сечі, серологічний аналіз крові на: антитіла до вірусу імунодефіциту людини (ВІЛ), поверхневий антиген до вірусу гепатиту «В» (HbsAg), загальні антитіла до вірусу гепатиту «С» (anti-HCV), реакція мікропреципітації з кардіоліпіновим антигеном або загальні антитіла до блідої трепонеми (RW); визначаються група крові й резус-належність, проводяться рентгенологічне обстеження органів грудної клітки, електрокардіографія (після виповнення 40-річного віку і за наявності медичних показань). Особам, старшим 40 років, обов'язково проводиться вимір внутрішньочного тиску, дослідження крові на цукор. Інші дослідження проводяться за показаннями.

Під час дії правового режиму воєнного стану кожен військовозобов'язаний прибуває на медичний огляд ВЛК із результатами рентгенологічного обстеження органів грудної клітки.

При встановленні діагнозу насамперед враховуються результати фізикального обстеження і спеціальних досліджень. Якщо дані попередньої медичної документації не співпадають з результатами актуального обстеження, проводиться спільний огляд (консиліум) за участі провідних (головних) медичних фахівців, під час якого може прийматися рішення про неврахування контраверсійних результатів попередніх досліджень (документів, виписок, заключень тощо) і госпіталізацій при винесенні експертного рішення.

У мирний час задля встановлення призначення на особливий період і включення його до складу військових команд для комплектування військових частин (установ) резервісти проходять медичний огляд, за результатами якого їм оформляється довідка з висновком щодо придатності до військової служби, строк дії якої становить п'ять років. Придатним до військової служби резервістам вручається мобілізаційне розпорядження.

Резервісти, які в мирний час були призначені на

комплектування військових частин (установ) під час мобілізаційного розгортання Збройних Сил та інших військових формувань із врученням мобілізаційних розпоряджень, призиваються на військову службу під час мобілізації, на особливий період за результатами раніше пройдених медичних оглядів та їх опитування про наявність або відсутність скарг на стан здоров'я. Резервісти, у яких відсутні скарги на стан здоров'я, на військово-лікарську комісію для проходження медичного огляду не направляються.

Особи, які не проходили медичний огляд або в яких закінчився строк дії рішення (постанови) про придатність до військової служби, направляються на військово-лікарську комісію.

Громадяни України, які перебувають на військовому обліку і з набранням чинності Указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, прибули до територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки для уточнення своїх облікових даних (адреси місця проживання, номерів засобів зв'язку, адреси електронної пошти (за наявності) та інших персональних даних), на медичний огляд не направляються. Громадяни, які уточнили свої облікові дані, викликаються на медичний огляд повісткою.

У разі проходження резервістами медичного огляду під час мобілізації та/або воєнного стану строк дії довідки з висновком щодо придатності до військової служби становить один рік.

Медичний огляд може проводитися в закладах охорони здоров'я, що мають відповідний договір із НСЗУ за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення на відповідний рік.

Під час проходження медичного огляду при прийомі на службу у військовому резерві у разі винесення постанови ВЛК про непридатність для проходження служби у військовому резерві причинний зв'язок захворювання не встановлюється.

Рішення військово-лікарської комісії при обласному територіальному центрі комплектування і соціальної підтримки про придатність резервіста за станом здоров'я до військової служби під час мобілізації може бути скасоване штатною військово-лікарською комісією вищого рівня або оскаржене у судовому порядку.

Резервістам, які підлягають призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, за рішенням керівника районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки видається направлення на військово-лікарську комісію для проходження медичного огляду (додаток 2). При цьому особам віком до 45 років видається направлення щодо визначення їх придатності до проходження військової служби у десантно-штурмових військах, силах спеціальних операцій, морській піхоті.

Направлення реєструється в журналі реєстрації направлень на військово-лікарську комісію і видається резервісту та військово-зобов'язаному під особистий підпис.

Під час вручення направлення резервістам під особистий підпис доводяться вимоги законодавства щодо відповідальності громадян за ухилення від військової служби під час мобілізації, у тому числі за ухилення від проходження медичного огляду за направленням районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки, та строк завершення медичного огляду.

Постанова ВЛК про придатність кандидата для проходження служби у військовому резерві оформлюється довідкою ВЛК у двох примірниках, затвердженню штатною ВЛК не підлягає і дійсна протягом одного року з дня проведення медичного огляду. Перший примірник оформленої довідки додається до особової справи резервіста, другий залишається в гарнізонній (госпітальній) ВЛК, у ВЛК ТЦК і СП як додаток до книги протоколів засідання ВЛК.

Документально оформлені результати проходження резервістом медичного огляду військово-лікарської комісії доставляються до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки не пізніше ніж протягом наступного дня після винесення рішення (постанови) про придатність резервіста до військової служби.

Постанови ВЛК приймаються колегіально, більшістю голосів.

Після проведення медичного огляду ВЛК виносить постанову: "Придатний (або непридатний) до служби у військовому резерві за спеціальністю _____ (вказати спеціальність)".

При медичному огляді військовослужбовців та інших осіб ВЛК приймаються постанови такого змісту:

- **"Придатний":**

- ✓ до військової служби;
- ✓ до військової служби за контрактом;
- ✓ до служби у військовому резерві;
- ✓ до служби (роботи) у національному персоналі;
- ✓ до навчання у ВВНЗ _____ (вказати назву ВВНЗ);
- ✓ до служби на підводних човнах, надводних кораблях, у морській піхоті, Десантно-штурмових військах, на спеціальних спорудах, у підрозділах спеціального призначення;
- ✓ до навчання (служби) за спеціальністю ... (вказати спеціальність. Постанова приймається щодо осіб, які відбираються для навчання, проходження військової служби за окремими військовими спеціальностями);
- ✓ до служби у військових частинах забезпечення, ТЦК і СП, ВВНЗ, навчальних центрах, закладах (установах), медичних підрозділах, підрозділах логістики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони. Такі особи непридатні до служби в підрозділах спеціального призначення, на підводних човнах, надводних кораблях, у спецспорудах.

- **"Непридатний":**

- ✓ до військової служби з виключенням з військового обліку;
- ✓ до військової служби за контрактом;
- ✓ до служби (роботи) у національному персоналі;
- ✓ до навчання у ВВНЗ;
- ✓ до служби на підводних човнах, надводних кораблях, у морській піхоті ВМС Збройних Сил України, морській піхоті, Десантно-штурмових військах, на спеціальних спорудах, водолазом, водолазом-глибоководником, акванавтом, у підрозділах спеціального призначення;
- ✓ до служби у військовому резерві (при цьому постанова про придатність до військової служби не приймається);
- ✓ до військової служби з переоглядом через 6–12 місяців;
- ✓ до подальшого проходження зборів (постанова приймається щодо призваних на збори військовозобов'язаних, резервістів).

Постанова *«Непридатний до військової служби з переоглядом через 6–12 місяців»* приймається під час дії воєнного стану, а «Непридатний до військової служби» – у мирний час і під час дії особливого періоду.

- ***"Тимчасово непридатний до:***

- ✓ проходження зборів (постанова приймається щодо військово-зобов'язаних, резервістів, яких призивають на збори);

- ✓ військової служби;

- ✓ служби у військовому резерві.

- ***"Підлягає направленню на додаткове медичне обстеження та повторний медичний огляд".***

У разі незгоди резервіста з рішенням військово-лікарської комісії при районному (міському) ТЦК і СП на підставі його заяви він направляється для проходження військово-лікарської комісії при обласному територіальному центрі комплектування і соціальної підтримки.

У разі відмови кандидата від обстеження, а також виявлення захворювання, що перешкоджає проходженню служби у військовому резерві, ВЛК приймає постанову: "Непридатний для проходження служби у військовому резерві".

Якщо військовозобов'язаний під час призову на військову службу, збір, а також чергового огляду з метою обліку визнаний таким, що потребує лікування (відстрочки від призову на військову службу, збір), то лікар – член ВЛК ТЦК і СП направляє військовозобов'язаного на отримання відповідних медичних послуг. Після закінчення лікування військовозобов'язаний оглядається ВЛК ТЦК і СП.

Рішення (постанову) військово-лікарської комісії щодо придатності резервіста до проходження військової служби під час мобілізації вноситься до бази даних Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів не пізніше ніж протягом наступного дня з дня надходження відповідного рішення до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки.

Якщо у стані здоров'я військовозобов'язаного, за його зверненням або висновками лікарів закладу охорони здоров'я,

виникли зміни, то за направленням керівника ТЦК і СП проводиться повторний медичний огляд з метою визначення ступеня придатності до військової служби.

Дані про тих, хто пройшов медичний огляд (прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, військове звання, військова частина, місяць і рік призову на військову службу тощо), діагноз і постанова ВЛК про ступінь придатності до військової служби й про причинний зв'язок записуються в Книгу протоколів засідань ВЛК.

Діагноз і постанови ВЛК на резервістів записуються у Картку обстеження та медичного огляду, а зміст постанови комісії, крім того, – у військовий квиток та облікову картку. У випадку діагностування у резервіста хвороби, зумовленої ВІЛ, діагноз і стаття Розкладу хвороб до військового квитка та облікової картки не записуються. На офіцерів запасу, визнаних ВЛК непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку, а також на резервістів, які знаходяться на зборах і визнані непридатними до подальшого проходження зборів, складається Свідоцтво про хворобу.

Особи, які проходять ВЛК, мають право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні.

2.5. Проведення призову на військову службу під час мобілізації, оповіщення й прибуття резервістів під час мобілізації

Для оперативного доукомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України за поданням Головнокомандувача Збройних Сил України може бути прийняте рішення про призов громадян України, зарахованих до військового оперативного резерву, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

Завдання, обсяги, строки і порядок проведення призову визначаються Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України в рішенні про його проведення.

На військову службу під час мобілізації, на особливий період призиваються резервісти, придатні до військової служби за станом

здоров'я і які не мають права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації з підстав, визначених статтею 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, для комплектування (доукомплектування) з'єднань, військових частин, установ, організацій, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, навчальних частин (центрів Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань), а також правоохоронних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями.

Призов резервістів проводиться в порядку, визначеному законами України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про військовий обов'язок і військову службу” і “Порядком проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період”.

Порядок організації призову визначається Генеральним штабом Збройних Сил України. Строк проведення заходів щодо призову не повинен перевищувати 48 годин.

На військову службу під час мобілізації призиваються резервісти, які перебувають у запасі і не заброньовані в установленому порядку на період мобілізації.

Призов під час мобілізації здійснюється для доукомплектування військових посад, передбачених штатами воєнного часу, у строки, визначені мобілізаційними планами Збройних Сил України та інших військових формувань.

На військову службу під час мобілізації, на особливий період можуть бути призвані:

- особи, звільнені з військової служби у зв'язку із застосуванням заборони, передбаченої Законом України “Про очищення влади”. Такі особи призначаються на військові посади, крім посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади;

- особи, яких раніше було засуджено до позбавлення волі, обмеження волі, арешту чи виправних робіт за вчинення кримінального проступку, нетяжкого злочину, у тому числі із звільненням від відбування покарання, тяжкого злочину, крім тих, які були засуджені за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України;

- особи, яких раніше було засуджено до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, крім тих, які були засуджені за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України. Такі особи призиваються на військову службу під час мобілізації за рішенням Генерального штабу ЗСУ, відповідних підрозділів розвідувальних органів, Центрального управління або регіональних органів СБУ;

- засуджені особи, звільнені від відбування покарання з випробуванням, крім тих, які засуджені за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України. Такі особи проходять військову службу виключно у відповідних спеціалізованих підрозділах військових частин.

Призов резервістів на військову службу під час мобілізації, на особливий період включає:

- оповіщення їх про виклик до районного (об'єднаного районного) територіального центру комплектування і соціальної підтримки чи його відділу, міського (районного у містах, об'єднаного міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки, Центрального управління або регіонального органу СБУ чи відповідного підрозділу розвідувальних органів України. Зауважимо, що оповіщення резервістів, які уклали контракти на проходження служби у військовому резерві Збройних Сил України та інших військових формувань, здійснюється командирами військових частин, з якими резервісти уклали такі контракти;

- їх прибуття до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки, Центрального управління або регіонального органу СБУ чи відповідного підрозділу розвідувальних органів, уточнення ними своїх персональних даних, внесення відповідних змін до військово-облікових документів і до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів;

- проходження ними та військовозобов'язаними медичного огляду для визначення придатності до військової служби;

- перевірку підстав щодо надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її оформлення;

- документальне оформлення призову на військову службу під час мобілізації;

- відправлення призваних громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період до місць проходження військової служби.

Варто додати, що під час особливого періоду військовослужбовці, які були звільнені зі строкової військової служби, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, в обов'язковому порядку зараховуються до військового оперативного резерву *першої черги*. Крім того, призов резервістів військового оперативного резерву першої черги здійснюється в разі оголошення загальної мобілізації або в разі прийняття відповідного рішення Президента України.

Заслугує на увагу ще один момент: за призовом під час мобілізації, на особливий період зарахування військовослужбовців здійснюється під час їх звільнення із строкової служби або з військової служби за наказами командирів (начальників) військових частин (установ). У наказі вказуються:

- ✓ посада, на яку призначений резервіст;
- ✓ ТЦК і СП, у якому він перебуватиме на військовому обліку;
- ✓ адреса проживання;
- ✓ порядок оповіщення резервіста.

Зазначений наказ доводиться до резервіста під особистий підпис у день звільнення.

Дані про зарахування заносяться до його військово-облікових документів.

Резервіст військового оперативного резерву першої черги зобов'язаний:

- ✓ ознайомитися з наказом командира військової частини про зарахування до військового оперативного резерву першої черги під особистий підпис;
- ✓ прибути в п'ятиденний строк після звільнення у запас до районного (міського) військового комісаріату за місцем проживання (перебування) для постановки на військовий облік;
- ✓ під час вибуття з військової частини та при постановці на військовий облік у військовому комісаріаті уточнити порядок своїх дій на випадок призову під час мобілізації, на особливий період;

✓ зберігати після звільнення і до кінця особливого періоду військову форму одягу, якою він був забезпечений Міністерством оборони України, а у разі призову під час мобілізації, на особливий період мати її із собою при прибутті до військової частини (установи);

✓ у разі змін місця проживання (перебування) або порядку оповіщення повідомити про це відповідного командира військової частини і начальника ТЦК і СП у семиденний строк;

✓ прибути після оповіщення командиром військової частини або начальником ТЦК і СП щодо його призову під час мобілізації, на особливий період протягом 24 годин до військової частини й діяти за вказівками командира військової частини.

Важливо пам'ятати, що призов усіх резервістів проводиться незалежно від місця їх перебування на військовому обліку.

В особливий період не може бути припиненим (розірваним) контракт про проходження громадянином України служби у військовому резерві Збройних Сил України або інших військових формувань, а громадянин, який його уклав і зарахований до військового оперативного резерву, продовжує службу у вказаних формуваннях на умовах, визначених законодавством, до завершення особливого періоду.

Після завершення особливого періоду резервісти мають право в добровільному порядку укласти контракт про проходження служби у військовому резерві.

З оголошенням мобілізації резервісти, приписані до військових частин для проходження військової служби у воєнний час або до інших підрозділів чи формувань для виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, зобов'язані з'явитися на збірні пункти територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки у строки, вказані в отриманих ними повістках або мобілізаційних розпорядженнях, а резервісти, які проходять службу у військовому резерві, – до військових частин у строки, визначені командирами військових частин.

За викликом районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки резервісти зобов'язані з'являтися у строк і місце, зазначені в повістці, для взяття на військовий облік, уточнення своїх персональних даних, даних військово-облікового документа і зв'язки з військово-обліковими

даними Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів (територіального центру комплектування і соціальної підтримки), проходження медичного огляду для визначення придатності до військової служби.

З дня набрання чинності Указом Президента України про оголошення мобілізації, затвердженим Верховною Радою України, резервісти протягом 60 днів зобов'язані уточнити свої облікові дані (адресу місця проживання, номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти (за наявності) та інші персональні дані) через центри надання адміністративних послуг або електронний кабінет резервіста, або у районному (міському) територіальному центрі комплектування і соціальної підтримки за місцем свого перебування або місцезнаходження. Резервісти, у яких відсутній (які втратили) військово-обліковий документ, уточнюють свої облікові дані у районному (міському) територіальному центрі комплектування і соціальної підтримки за місцем свого перебування або місцезнаходження. У такому разі під час уточнення облікових даних їм оформляється військово-обліковий документ.

Поважними причинами неприбуття громадянина у строк, визначений у повістці, які підтверджені документами відповідних уповноважених державних органів, установ і організацій (державної та комунальної форми власності), визнаються:

- перешкода стихійного характеру, хвороба громадянина, воєнні дії на відповідній території та їх наслідки або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у визначені пункт і строк;

- смерть його близького родича (батьків, дружини (чоловіка), дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини (чоловіка).

У разі неприбуття у строк, визначений у повістці, громадянин зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше ніж протягом трьох днів від вказаних у повістці дати і часу прибуття до територіального центру комплектування і соціальної підтримки, повідомити про причини неявки шляхом безпосереднього звернення до зазначеного у повістці ТЦК та СП або в будь-який інший спосіб з подальшим його прибуттям у строк, що не перевищує семи календарних днів.

Громадяни чоловічої статі віком від 18 до 60 років зобов'язані мати при собі військово-обліковий документ (військово-обліковий документ в електронній формі) і пред'являти його за вимогою уповноваженого представника територіального центру комплектування і соціальної підтримки або поліцейського, а також представника Держприкордонслужби у прикордонній смузі, контрольованому прикордонному районі й на пунктах пропуску через державний кордон України.

Виклик громадян до районних (міських) територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки під час мобілізації здійснюється шляхом вручення (надсилання) повістки (додаток 3).

У повістці зазначаються:

- ✓ прізвище, власне ім'я і по батькові (за наявності) і дата народження громадянина, якому адресована повістка;
- ✓ найменування районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки або його відділів, що видав повістку;
- ✓ мета виклику до районного (міського) ТЦК та СП;
- ✓ місце, день і час явки за викликом;
- ✓ підпис (кваліфікований електронний підпис) посадової особи, яка видала (сформувала) повістку, дата підпису;
- ✓ реєстраційний номер повістки;
- ✓ роз'яснення про наслідки неявки і про обов'язок повідомити про причини неявки.

Повістка формується за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів або бланк повістки заповнюється представником районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки або його відділу.

Керівник районного (міського) ТЦК та СП або його відділу накладає на повістку кваліфікований електронний підпис чи особисто підписує повістку і скріплює гербовою печаткою.

Реєстраційний номер повістки фіксується в Єдиному державному реєстрі призовників, військовозобов'язаних і резервістів.

Повістка про виклик резервіста до районного (міського) ТЦК та СП або його відділу може бути надіслана засобами поштового

зв'язку рекомендованим поштовим відправленням (поштовим відправленням з оголошенням цінності з описом вкладення) з повідомленням про вручення на адресу його місця проживання після завершення 60 днів, відведених законодавством на уточнення своїх облікових даних, у тому числі адреси місця проживання.

У разі не уточнення резервістом своєї адреси місця проживання протягом 60 днів повістка надсилається на його адресу зареєстрованого/задекларованого місця проживання.

Повістка про виклик резервіста надсилається адресату не пізніше ніж протягом наступного дня після підпису повістки відповідним керівником. При цьому день явки за викликом резервіста визначається не раніше чотирнадцятого дня від дня надсилання повістки.

Вручення повісток резервістам і військовозобов'язаним здійснюється цілодобово за адресою місця проживання або адресою задекларованого/зареєстрованого місця проживання, роботи, навчання, у громадських місцях, громадських будинках і спорудах, місцях масового скупчення людей, територіальних центрах комплектування і соціальної підтримки, на пунктах пропуску (блок-постах), пунктах пропуску через державний кордон України.

За місцем роботи або навчання резервісти можуть бути оповіщені:

- ✓ представниками підприємства (установи, організації), на (у) якому (якій) він працює;
- ✓ представниками закладу освіти, у якому він навчається;
- ✓ представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки;
- ✓ групами оповіщення, до складу яких можуть включатися представники районних, міських держадміністрацій (військових адміністрацій), підприємства (установи, організації), територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та поліцейські.

У районних (міських) територіальних центрах комплектування і соціальної підтримки резервістам повістка вручається військовослужбовцями або працівниками таких центрів.

Під час вручення повістки здійснюється фото- і відеофіксація із застосуванням технічних приладів та засобів фото- та відеофіксації представником ТЦК та СП або поліцейським.

Належним підтвердженням оповіщення резервіста про виклик до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки або його відділу є:

- у разі вручення повістки – особистий підпис про отримання повістки, відеозапис вручення повістки або ознайомлення з її змістом, у тому числі відеозапис доведення акта відмови від отримання повістки (додаток 4), а також відеозапис відмови резервіста у спілкуванні з особою, уповноваженою вручати повістки;

- у разі надсилання повістки засобами поштового зв'язку:

- ✓ день отримання такого поштового відправлення особою, що підтверджується інформацією та/або документами від поштового оператора;

- ✓ день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати поштове відправлення чи день проставлення відмітки про відсутність особи за адресою її місця проживання, повідомленою цією особою територіальному центру комплектування та соціальної підтримки під час уточнення своїх облікових даних;

- ✓ день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати поштове відправлення чи день проставлення відмітки про відсутність особи за адресою задекларованого /zareєстрованого місця проживання в установленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила територіальному центру комплектування та соціальної підтримки іншої адреси місця проживання.

У разі відмови резервіста або військовозобов'язаного від отримання повістки представником, який уповноважений вручати повістки, складається акт відмови від отримання повістки, який підписується не менш як двома членами групи оповіщення. Акт відмови від отримання повістки оголошується громадянину.

Цей акт відмови подається керівнику районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки для

вжиття заходів із притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності та реєструється в районному (міському) ТЦК та СП.

У разі відмови від отримання повістки поліцейській, який входить до складу групи оповіщення, проводить адміністративне затримання й доставлення громадянина до районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки на підставі ст. 261 і 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Стаття 261. Адміністративне затримання

Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це.

Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган.

Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника.

Стаття 262. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України.

Адміністративне затримання провадиться:

1) органами внутрішніх справ (Національною поліцією) – ... при порушенні призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку, порушенні законодавства про оборону,

мобілізаційну підготовку та мобілізацію, у разі вчинення поліцейськими поліції особливого призначення Національної поліції України військових адміністративних правопорушень під час дії воєнного стану....;

.....

4) посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України – у разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків військових адміністративних правопорушень, дрібного хуліганства, злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, публічних закликів до невиконання вимог цієї особи, порушення правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, дрібного викрадення чужого майна, у разі розпивання пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, появи у громадських місцях у п'яному вигляді, порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, а також у разі порушення правил дорожнього руху водіями чи іншими особами, які керують військовими транспортними засобами;

5) органами Служби безпеки України – при порушенні законодавства про державну таємницю або здійсненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, зберіганні спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, а також при порушенні військовозобов'язаними чи резервістами, які перебувають у запасі Служби безпеки України, правил військового обліку, законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

.....

Військово-обліковий документ, що визначає належність його власника до військового обов'язку, виданий до дня набрання чинності Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку” від 11 квітня 2024 р. № 3633-IX, є

чинним і не потребує обов'язкової заміни у разі (з підстав) затвердження органом державної влади нової форми військово-облікового документа.

Призову на військову службу за призовом осіб із резервістів в особливий період не підлягають громадяни України, які на момент призову:

- ✓ визнані за результатами медичного огляду непридатними до військової служби за станом здоров'я;

- ✓ досягли граничного віку перебування в резерві, або якщо час, що залишився до досягнення такими громадянами граничного віку перебування в резерві, є меншим за строк, на який здійснюється призов;

- ✓ виступили встановлені строки військової служби за призовом осіб із резервістів в особливий період, і з дня їх звільнення з такої служби пройшло менше одного року;

- ✓ мають загальний строк військової служби за призовом осіб із резервістів в особливий період у календарному обчисленні не менше одного року. Такі особи в зазначений період можуть бути призвані на військову службу за їх згодою.

Громадяни України, які проходили військову службу за призовом осіб із резервістів в особливий період, виступили встановлені строки військової служби, звільнені з неї і зараховані до військового оперативного резерву, на навчальні (або перевірочні) збори не призиваються протягом року з дня звільнення.

Оформлення призову на військову службу під час мобілізації

Призов громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період здійснюють:

- ✓ резервістів – районні (міські) територіальні центри комплектування та соціальної підтримки;

- ✓ резервістів, які уклали контракти на проходження служби у військовому резерві, – командири військових частин, з якими резервісти уклали такі контракти.

У разі призову резервістів не за місцем їх перебування на військовому обліку такі особи перед призовом на військову службу

беруться на військовий облік у районному (міському) ТЦК та СП, який здійснює їх призов. Відомості про взяття таких осіб на військовий облік вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів перед їх направленням на військово-лікарську комісію для проходження медичного огляду.

Наказ про призов резервістів на військову службу під час мобілізації, на особливий період видається керівником районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки в день відправки військової команди до військових частин (установ), у разі призову резервістів командиром військової частини – у день призову й зарахування до списків військової частини (підрозділу, органу).

Командири військових частин у строк не більше семи днів надсилають на адресу районного (міського) ТЦК та СП за місцем військового обліку резервіста витяг із наказу про його призов на військову службу під час мобілізації, на особливий період і зарахування до списків військової частини.

На підставі цього витягу ТЦК та СП виключає резервіста з військового обліку у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Відомості про призов резервістів на військову службу під час мобілізації вносяться до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів і записуються до облікових документів резервіста не пізніше ніж протягом наступного дня після відправки військових команд до військових частин або у день отримання витягу із наказу командира військової частини про призов і зарахування до списків військової частини резервіста.

У військово-обліковому документі робиться запис із зазначенням підстави й дати призову, скріплений гербовою печаткою і засвідчений підписом посадової особи, яка здійснила призов, а також відмітка про виключення з військового обліку у зв'язку з призовом на військову службу під час мобілізації.

На кожного резервіста, який призивається на військову службу під час мобілізації, на особливий період оформлюється (заповнюється):

- ✓ військово-обліковий документ;
- ✓ обліково-послужна картка (для рядового та сержантського складу);
- ✓ послужна картка (для офіцерів запасу);
- ✓ особова справа (для офіцерів запасу або осіб, які раніше проходили військову службу за контрактом);
- ✓ довідка з висновком військово-лікарської комісії про придатність до військової служби за станом здоров'я.

На підставі даних Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних, резервістів або оригіналів, або нотаріально засвідчених копій документів резервіста до військово-облікового документа вносяться записи про число, місяць і рік народження, освіту, цивільну спеціальність, сімейний стан, військово-облікову спеціальність, прийняття військової присяги на вірність Українському народові.

Жінки, які перебувають на військовому обліку, призиваються на військову службу під час мобілізації, на особливий період у добровільному порядку на підставі власноруч написаної заяви на ім'я керівника районного (міського) територіального центру комплектування й соціальної підтримки (додаток 5).

Резервісти проходять обов'язковий медичний огляд.

На основі результатів проведення медичного огляду і професійно-психологічного відбору резервістам, які підлягають призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, у ТЦК та СП під особистий підпис вручається повістка щодо призову на військову службу під час мобілізації і відправлення до місць проходження військової служби.

У разі відмови резервіста від отримання такої повістки або невиконання вимог щодо прибуття для відправлення до військової частини (установи) у визначені у повістці час і місце такі особи несуть відповідальність згідно з Кримінальним кодексом України.

Відправлення призваних на військову службу під час мобілізації громадян до місць проходження військової служби

Резервісти прибувають у строк і місце, вказані в повістці, для

відправлення до військової частини. Відправлення здійснюється територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки у складі військових команд або індивідуально.

До складу військових команд включаються резервісти, придатні до військової служби за станом здоров'я, які не мають права на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації і за результатами професійно-психологічного відбору відповідають вимогам проходження військової служби у визначеному виді, окремому роді військ (сил).

Військовозобов'язані, які раніше не проходили військової служби, направляються до навчальних частин (центрів) для проходження базової загальновійськової підготовки.

У разі індивідуального відправлення резервіста до військової частини або об'єднаного (обласного) збірному пункту йому на руки видається перший і другий примірники поіменного списку, військово-обліковий документ, обліково-послужна картка (особова справа), довідка з висновком військово-лікарської комісії про придатність до військової служби за станом здоров'я.

Після прийому резервіста військовою частиною або об'єднаним (обласним) збірним пунктом другий примірник поіменного списку з відміткою про прийняття (неприйняття) особи, скріплений гербовою печаткою військової частини або обласного ТЦК та СП, надсилається (доставляється) до відповідного територіального центру комплектування і соціальної підтримки.

Керівник ТЦК і СП несе персональну відповідальність за індивідуальне відправлення резервіста до військової частини або об'єднаного (обласного) збірному пункту.

2.6. Надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її оформлення

Відстрочка від призову на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період надається військовозобов'язаним з підстав, визначених статтею 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”.

Стаття 23. Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації

1. Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані:

1) заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, і перебувають на спеціальному військовому обліку;

2) визнані в установленому порядку особами з інвалідністю або відповідно до висновку військово-лікарської комісії тимчасово непридатними до військової служби за станом здоров'я на термін 6-12 місяців (з наступним проходженням військово-лікарської комісії);

3) жінки та чоловіки, на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років, крім тих, які мають заборгованість із сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці;

4) жінки та чоловіки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років, якщо другий з батьків такої дитини (дітей) помер, позбавлений батьківських прав, визнаний зниклим безвісти або безвісно відсутнім, оголошений померлим, відбуває покарання у місцях позбавлення волі, а також коли особа самотійно виховує та утримує дитину за рішенням суду або запис про батька такої дитини в Книзі реєстрації народжень;

5) жінки та чоловіки, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, які виховують дитину з інвалідністю віком до 18 років;

6) жінки та чоловіки, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, які виховують дитину, хвору на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа,

потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією закладу охорони здоров'я в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, але якій не встановлено інвалідність;

7) жінки та чоловіки, на утриманні яких перебуває повнолітня дитина, яка є особою з інвалідністю I чи II групи;

8) усиновлювачі, на утриманні яких перебуває дитина (діти), яка (які) до моменту усиновлення була (були) дитиною-сиротою (дітьми-сиротами) або дитиною (дітьми), позбавленою (позбавленими) батьківського піклування, віком до 18 років, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, на утриманні яких перебуває дитина-сирота (діти-сироти) або дитина (діти), позбавлена (позбавлені) батьківського піклування, віком до 18 років;

9) зайняті постійним доглядом за хворою дружиною (чоловіком), дитиною та/або своїми батьком чи матір'ю (батьком чи матір'ю дружини (чоловіка), якщо вона сама потребує постійного догляду за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, померла (загинула), визнана зниклою безвісти або безвісно відсутньою, оголошена померлою, і батько чи мати дружини не має інших працездатних членів сім'ї, які зобов'язані та можуть здійснювати за ними догляд), які за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я потребують постійного догляду;

10) опікун особи, визнаної судом недієздатною;

11) які мають дружину (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи;

12) які мають дружину (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю III групи, встановленої внаслідок онкологічного захворювання, відсутності кінцівок (кінцівки), кистей рук (кисті руки), стоп ніг (стопа ноги), одного з парних органів, або за наявності у особи з інвалідністю III групи онкологічного захворювання, психічного розладу, церебрального паралічу або інших паралітичних синдромів;

13) які мають одного із своїх батьків з інвалідністю I чи II групи або одного з батьків дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи, за умови відсутності інших осіб, які не є військовозобов'язаними та відповідно до закону зобов'язані їх утримувати (крім випадків, якщо такі особи самі є особами з інвалідністю, потребують постійного догляду, перебувають під арештом (крім домашнього арешту), відбувають покарання у вигляді обмеження чи позбавлення волі). У разі відсутності невійськовозобов'язаних осіб здійснювати догляд за особою з інвалідністю I чи II групи може лише одна особа з числа військовозобов'язаних за вибором такої особи з інвалідністю;

14) члени сім'ї другого ступеня споріднення особи з інвалідністю I або II групи, зайняті постійним доглядом за нею (не більше одного та за умови відсутності членів сім'ї першого ступеня споріднення або якщо члени сім'ї першого ступеня споріднення самі потребують постійного догляду за висновком медико-соціальної експертної комісії чи лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я). У разі відсутності членів сім'ї першого та другого ступеня споріднення норма цього пункту поширюється на членів сім'ї третього ступеня споріднення особи з інвалідністю I або II групи;

15) жінки та чоловіки, які мають дитину (дітей) віком до 18 років і чоловіка (дружину), який (яка) проходить військову службу за одним із видів військової служби;

16) керівники міністерств та їх заступники, керівники державних органів, органів державного управління, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

17) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

18) судді, судді Конституційного Суду України, члени Вищої ради правосуддя, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівник служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступник, дисциплінарні інспектори Вищої ради правосуддя;

19) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

20) Голова та інші члени Рахункової палати;

21) працівники органів військового управління (органів управління), військових частин (підрозділів) Міністерства оборони

України, Збройних Сил України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, апарату Міністерства внутрішніх справ України та експерти установ експертної служби Міністерства внутрішніх справ України;

22) дипломатичні службовці, які займають дипломатичні посади, Міністерства закордонних справ України, а також особи, які мають дипломатичний ранг Надзвичайний і Повноважний Посол;

23) державні службовці, які готують висновки до проектів нормативно-правових актів, проводять їх фахову, наукову, юридичну експертизу та/або експертизу прийнятих нормативно-правових актів, державні службовці, які безпосередньо виконують функції із забезпечення кібербезпеки, кіберзахисту та безпеки інформаційних технологій, роботи з розроблення програмного забезпечення, адміністрування баз даних, впровадження та підтримки новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в органах, що забезпечують діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України;

24) інші військовозобов'язані або окремі категорії громадян у передбачених законом випадках.

.....

3. Призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають також:

1) здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти і здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти у послідовності, визначеній Законом України "Про освіту", а також докторанти та особи, зараховані на навчання до інтернатури;

2) наукові і науково-педагогічні працівники закладів вищої та фахової передвищої освіти, наукових установ та організацій, які мають науковий ступінь, і педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти,

закладів загальної середньої освіти, за умови що вони працюють відповідно у закладах вищої чи фахової передвищої освіти, наукових установах та організаціях, закладах професійної (професійно-технічної) чи загальної середньої освіти за основним місцем роботи не менш як на 0,75 ставки;

3) жінки та чоловіки, чії близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час проведення антитерористичної операції;

4) жінки та чоловіки, чії близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану;

5) члени сімей (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати, рідний (повнорідний) брат чи сестра) осіб, яким посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції Гідності (листопад 2013 року - лютий 2014 року).

.....

6. Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані з числа громадян, які проходили військову службу та були звільнені зі служби у запас у зв'язку із звільненням з полону. Такі особи можуть бути призвані на військову службу за їх згодою.

7. Перевірка підстав щодо надання військовозобов'язаним відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації та її оформлення здійснюється ТЦК та СП.

.....

Для розгляду питань надання військовозобов'язаним відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період при районних (міських) ТЦК і СП (відокремлених

відділах) утворюються комісії у такому складі:

✓ голова комісії – керівник районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки (відокремленого відділу);

✓ члени комісії – представники апарату, структурних підрозділів (освіти та науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення, служби у справах дітей, центру надання адміністративних послуг) районної, міської держадміністрації (військової адміністрації).

Питання надання відстрочок від призову на військову службу під час мобілізації заброньованим на період мобілізації і на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами і організаціями комісією не розглядаються.

За наявності підстав для одержання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період військовозобов'язані (крім заброньованих) особисто подають на ім'я голови комісії районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки або його відділу заяву (додаток б), до якої додаються документи, що підтверджують право на відстрочку, або копії таких документів (засвідчені в установленому порядку), зазначені у переліку Постанови Кабінету Міністрів України “Порядок проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період” від 16 травня 2024 р. № 560. Заява військовозобов'язаного підлягає обов'язковій реєстрації.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації може оформлятися за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних і резервістів на підставі даних, отриманих з інших державних реєстрів або баз даних, які підтверджують, що військовозобов'язаний має право на відстрочку з підстав, визначених статтею 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”.

Комісія вивчає отримані заяву й підтвердні документи, оцінює законність підстав для надання відстрочки, за потреби готує запити до відповідних органів державної влади для отримання інформації, що підтверджує право заявника на відстрочку, або використовує інформацію з публічних електронних реєстрів.

Комісія зобов'язана розглянути отримані на розгляд заяву і документи, що підтверджують право на відстрочку, протягом семи днів із дати надходження, але не пізніше ніж протягом наступного дня від дати отримання інформації на запити до органів державної влади.

На підставі розгляду отриманих документів комісія ухвалює рішення про надання або відмову у наданні відстрочки. Рішення комісії оформлюється протоколом.

Про прийняте комісією рішення заявнику повідомляється засобами телефонного, електронного зв'язку або поштою не пізніше ніж на наступний день після ухвалення такого рішення.

У разі позитивного рішення військовозобов'язаному надається довідка із зазначенням строку відстрочки (додаток 7).

У разі відмови у наданні відстрочки військовозобов'язаному письмово повідомляють про це із зазначенням причин за формою, визначеною Постановою Кабінету Міністрів України "Порядок проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період" від 16 травня 2024 р. № 560 (додаток 8). Таке рішення може бути оскаржене у судовому порядку.

До ухвалення комісією рішення військовозобов'язаний не підлягає призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації надається на строк дії відповідних законних підстав, але не більш як на строк проведення мобілізації, встановлений Указом Президента України.

У разі продовження строку проведення мобілізації перевірка підстав на відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації здійснюється за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Для продовження строку дії відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період військовозобов'язаний з виданням Указу Президента України про продовження строку проведення мобілізації подає (надсилає) на розгляд комісії заяву в паперовій або електронній формі, зокрема, у разі технічної реалізації засобами електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста.

У разі неможливості провести перевірку підстав для відстрочки за допомогою Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів ТЦК і СП повідомляє про необхідність надання відповідних підтвердних документів.

Здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, які навчаються за денною або дуальною формою здобуття освіти і здобувають рівень освіти, що є вищим за раніше здобутий рівень освіти, а також докторанти й особи, зараховані на навчання до інтернатури для отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, надають до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки довідку про здобувача освіти, сформовану в Єдиній державній електронній базі з питань освіти, і документи (нотаріально засвідчені копії документів), що підтверджують зарахування на навчання до інтернатури.

Військовозобов'язані, які звернулися до районного (міського) територіального центру комплектування і соціальної підтримки із заявою про надання відстрочки, до прийняття рішення відповідною комісією не направляються для проходження медичного огляду для визначення придатності до військової служби.

У разі ухвалення комісією рішення про відмову у наданні відстрочки військовозобов'язаним, який підлягає призову на військову службу під час мобілізації, направляється на медичний огляд для визначення придатності до військової служби. Військовозобов'язані, у яких строк дії відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не завершився, на медичний огляд не направляються, крім випадків, коли військовозобов'язані приймаються на військову службу за контрактом.

Заяви про надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період та підтвердні документи зберігаються у районних (міських) ТЦК та СП протягом п'яти років.

У разі втрати (зміни) підстав щодо надання військовозобов'язаним відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період комісія може скасувати (змінити) раніше прийняте нею рішення, про що повідомляється заявнику письмово не пізніше ніж на наступний день після ухвалення

такого рішення (додаток 9).

Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані:

✓ до досягнення 25-річного віку, які пройшли базову загальновійськову підготовку відповідно до статті 10¹ Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” чи базову військову службу:

Стаття 10¹. Базова загальновійськова підготовка

1. Базова загальновійськова підготовка проводиться з метою здобуття громадянами України військово-облікової спеціальності, навичок і умінь, необхідних для виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

2. Базова загальновійськова підготовка проводиться у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту, закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, а також у закладах вищої освіти всіх форм власності.

Для проведення базової загальновійськової підготовки залучаються громадські організації та об'єднання, у тому числі громадські об'єднання ветеранів війни.

3. Порядок проведення базової загальновійськової підготовки визначається цим Законом України “Про військовий обов'язок і військову службу” та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України.

4. Базова загальновійськова підготовка включається до навчальних планів закладів вищої освіти всіх форм власності як окрема навчальна дисципліна.

Базова загальновійськова підготовка у закладах вищої освіти всіх форм власності проводиться з громадянами України чоловічої статі (жіночої статі - добровільно).

Від проходження базової загальновійськової підготовки у закладах вищої освіти всіх форм власності звільняються громадяни:

- які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби;
- які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;
- які проходили військову службу.

5. Під час практичних занять, передбачених навчальними планами базової загальновійськової підготовки, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки, встановлені законами для військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) збори.

Стаття 15. *Направлення громадян України для проходження базової військової служби*

1. Для проходження базової військової служби направляються придатні для цього за станом здоров'я громадяни України чоловічої статі (жіночої статі - добровільно), яким до дня відправлення на базову військову службу виповнилося 18 років, та старші особи, які не досягли 25-річного віку.

Зазначені громадяни України можуть один раз обрати рік проходження базової військової служби до досягнення ними 24-річного віку.

.....

✓ з числа громадян, які проходили військову службу та були звільнені із служби у запас у зв'язку із звільненням з полону.

Такі особи можуть бути призвані на військову службу за їх згодою.

2.7. Правовий та соціальний захист резервістів

Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни, забезпечуються відповідно до законів України "[Про Збройні Сили України](#)", "[Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та](#)

членів їх сімей", ["Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб"](#), ["Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"](#) та іншими законами.

Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних із проходженням служби у військовому резерві, здійснюється за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України для Міністерства оборони України.

Військовослужбовці, які були призвані за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, мають переважне право на укладення контракту на проходження військової служби після завершення особливого періоду.

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Розміри грошового забезпечення і заохочення резервістів та порядок їх виплати встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Громадянам України, призваним на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, які на день призову на збірні пункти не працюють, на весь строк виконання ними обов'язків служби в особливий період, враховуючи час проїзду до військової частини і назад, додатково, крім щомісячного грошового забезпечення, виплачується грошова винагорода в розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня календарного року, за рахунок коштів, передбачених державним бюджетом на утримання Міністерства оборони України та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями.

За військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового

забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення.

Ця дія не поширюється на військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (місця служби) або дезертирували зі Збройних Сил України.

На період дії воєнного стану (особливого періоду):

✓ щомісячно виплачується додаткова винагорода на умовах, у розмірах та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;

✓ військовослужбовцям виплачується винагорода за знищене (захоплене) озброєння та військову, бойову (спеціальну, спеціалізовану) техніку противника у розмірах від чотирьох до трьохсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, - гарантована державою виплата, що здійснюється особам, які мають право на її отримання.

Резервіст має право скласти в письмовій довільній формі особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) за його вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках. Справжність підпису на особистому розпорядженні засвідчує командир військової частини або нотаріус. Резервіст має право у будь-який час скасувати особисте розпорядження або скласти нове. Кожне нове особисте розпорядження скасовує дійсність попереднього.

Продовольче забезпечення резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, здійснюється за нормами і в строки, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Речове забезпечення здійснюється за нормами і в строки, що визначаються відповідно центральними органами виконавчої влади,

що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України.

Під час проходження служби резервісти забезпечуються військовою формою одягу згідно з установленими нормами. Для зазначених осіб встановлюються передбачені для військовослужбовців знаки розрізнення, що свідчать про їх належність до резервістів. На них поширюються правила носіння військової форми одягу.

Загальна тривалість службового часу військовослужбовців на тиждень не може перевищувати нормальної тривалості робочого часу за відповідний період, визначеної законодавством України.

Для військовослужбовців встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями.

Військові навчання, походи кораблів, бойові стрільби та бойове чергування, несення служби в добовому наряді та інші заходи, пов'язані із забезпеченням боєготовності військових частин, здійснюються без обмеження загальної тривалості службового часу.

Військовослужбовцям, крім військовослужбовців, які проходять базову військову службу, надаються щорічні основні відпустки із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення. Тривалість щорічної основної відпустки для військовослужбовців, які мають вислугу в календарному обчисленні до 10 років, становить 30 календарних днів; від 10 до 15 років - 35 календарних днів; від 15 до 20 років - 40 календарних днів; понад 20 календарних років - 45 календарних днів, без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець. Святкові та неробочі дні при визначенні тривалості щорічних основних відпусток не враховуються. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, творчі відпустки та соціальні відпустки надаються відповідно до [Закону України "Про відпустки"](#).

Під час дії воєнного стану надається частина щорічної основної відпустки загальною тривалістю не більше 30 календарних днів, а також відпустка за сімейними обставинами та з інших

поважних причин із збереженням грошового забезпечення тривалістю не більше 10 календарних днів. Кожна із зазначених відпусток надається без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох діб в один кінець.

Військовослужбовцям, які проходять військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період та підлягають звільненню з військової служби у порядку і строки, визначені рішенням Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, надається відпустка з розрахунку 1/12 частини тривалості відпустки, на яку вони мають право, за кожний повний місяць служби у році звільнення. При цьому якщо тривалість відпустки таких військовослужбовців становить більш як 10 календарних днів, їм оплачується вартість проїзду до місця проведення відпустки в межах України. У разі невикористання ними щорічної основної відпустки їм виплачується грошова компенсація за всі невикористані дні щорічної основної відпустки.

Військовослужбовцям після їх звільнення з полону за їх бажанням надається додаткова відпустка із збереженням грошового забезпечення тривалістю 90 календарних днів без поділу на частини (крім військовослужбовців, які висловили бажання звільнитися з військової служби після звільнення з полону).

Відкликання з додаткової відпустки після звільнення військовослужбовця з полону допускається виключно за його згодою.

Охорона здоров'я забезпечується створенням сприятливих санітарно-гігієнічних умов проходження військової служби, побуту та системою заходів з обмеження дії небезпечних факторів військової служби, з урахуванням її специфіки та екологічної обстановки, які здійснюються командирами (начальниками) у взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Порядок медичного забезпечення резервістів під час виконання обов'язків служби у військовому резерві визначається Міністерством оборони України.

Резервісти мають право на безоплатну медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я. Вони щорічно проходять медичний огляд, стосовно них проводяться лікувально-

профілактичні заходи.

Держава забезпечує безоплатну психологічну допомогу особам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України, чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах. Психологічна допомога надається силами та засобами структурних підрозділів психологічних служб військових частин, а в разі потреби - на базі закладів, з якими укладено договори (на оплату послуг з харчування, проживання, відновлення тощо).

Особи, стосовно яких згідно із [Законом України](#) "Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей" встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, з числа військовослужбовців, учасників бойових дій та прирівняних до них осіб після їх звільнення обов'язково проходять відновлювальні (постізоляційні, реінтеграційні) заходи, заходи з адаптації, підтримки (супроводу) в порядку, встановленому Міністерством оборони України.

У період дії воєнного стану резервісти, які брали безпосередню участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах здійснення зазначених заходів, можуть бути направлені відповідно до висновку військово-лікарської комісії для подальшого надання їм медичної допомоги або проведення медико-психологічної реабілітації до медичних закладів, розташованих за межами України.

Військовослужбовці та члени їх сімей мають право не більше одного разу на рік на санаторно-курортне лікування та відпочинок у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах і на туристських базах

Міністерства оборони України з пільговою оплатою вартості путівок. Таким же правом користуються члени сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби. До таких членів сімей належать: батьки, дружина (чоловік), неповнолітні діти, а також діти - особи з інвалідністю з дитинства (незалежно від їх віку).

Військовослужбовці призвані на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, розміщуються в казармах згідно із [Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України](#). За ними зберігаються жилі приміщення, які вони займали до призову на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період. Вони не можуть бути зняті з обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Військовослужбовці у разі укладення першого контракту мають право на компенсацію 50 відсотків першого внеску за кредитом, забезпеченим предметом іпотеки відповідно до [Умов забезпечення приватним акціонерним товариством "Українська фінансова житлова компанія" доступного іпотечного кредитування громадян України](#), та додатково 100 тисяч гривень після першого року військової служби, та ще 100 тисяч гривень після другого.

Компенсація надається військовослужбовцю лише один раз протягом усього часу проходження ним військової служби.

Військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період на весь час їх призову, а також їх дружинам (чоловікам), під час дії особливого періоду, які брали або беруть участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України - штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються, крім кредитних договорів щодо придбання майна, яке віднесено чи буде віднесено до об'єктів житлового фонду (жилого будинку, квартири, майбутнього об'єкта нерухомості, об'єкта незавершеного житлового будівництва, майнових прав на них), та/або автомобіля.

Військовослужбовці у разі укладення контракту мають право протягом трьох місяців з дати укладення такого контракту отримати сертифікат на купівлю транспортного засобу в розмірі 150 тисяч гривень. Сертифікат видається лише один раз.

Громадяни України, призвані на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, користуються гарантіями, передбаченими Кодексом законів про працю України, а також Законом України "Про освіту", Законом України "Про фахову передвищу освіту", Законом України "Про вищу освіту".

За працівниками, призваними на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи і посада на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб - підприємців, у яких вони працювали на час призову. Таким працівникам здійснюється виплата грошового забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до [Закону України](#) "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей".

Гарантії, зберігаються також за працівниками, які під час проходження військової служби отримали поранення (інші ушкодження здоров'я) та перебувають на лікуванні у медичних закладах, а також потрапили у полон або визнані безвісно відсутніми, на строк до дня, наступного за днем їх взяття на військовий облік у районних (міських) ТЦК та СП, після їх звільнення з військової служби у разі закінчення ними лікування в медичних закладах незалежно від строку лікування, повернення з полону, появи їх після визнання безвісно відсутніми або до дня оголошення судом їх померлими.

Ці гарантії не поширюються на осіб, які визнані винними у вчиненні кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військових кримінальних правопорушень)

під час особливого періоду і вирок стосовно яких набрав законної сили.

Резервістам гарантується збереження місця навчання на період проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період.

За громадянами України, які призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, або прийняті на військову службу за контрактом, у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію, не припиняється державна реєстрація підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців. У разі неспроможності ними підприємницької діяльності у період проведення мобілізації нарахування податків і зборів таким фізичним особам - підприємцям не здійснюється.

ПІСЛЯМОВА

Аналіз досвіду російсько-української війни показує що одним із важливих завдань сьогодення, визначених Президентом України для Збройних Сил України, є створення військового оперативного резерву першої черги.

Військовий резерв - це частина ЗСУ та інших військових формувань, що складається з осіб, які є військовозобов'язаними громадянами, які в добровільному порядку проходять службу у військовому резерві і призначені для їх комплектування у мирний та воєнний час.

Мужність, патріотизм, бажання та вміння захистити свою землю - це те, що об'єднує воїнів-резервістів. Сформовані у найскладніших умовах війни підрозділи резервістів є потужним потенціалом українського війська та його надійною підтримкою у стримуванні широкомасштабної агресії з боку ворога.

Одним із важливіших шляхів удосконалення рівня знань з питань обороноздатності держави громадянами України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, а також студентів (курсантів) Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого є вивчення основних положень нормативно-правових актів щодо формування військового резерву, проходження служби в резерві у межах програм навчальних дисциплін «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Військова адміністрація», «Правове забезпечення управління персоналом у Збройних Силах України», «Правова робота у Збройних Силах України», «Основи військового управління (у тому числі штабні процедури НАТО)».

Викладений у цьому навчально-методичному посібнику мінімум знань із виконання обов'язків громадянами, які проходять службу у військовому резерві – лише основа, на якій студент повинен самостійно будувати свою систему розуміння процесів конституційного обов'язку - Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Авторський колектив сподівається, що викладений матеріал у

навчально-методичному посібнику сприятиме покращенню знань майбутніх офіцерів запасу Збройних Сил України з виконання ними визначених конституційних завдань із захисту держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ “ Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст.416)(зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
2. Закон України від 11.04.2024 № 3633-ІХ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку”) (зі змінами).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3633-20>
3. Закон України від 25.03.1992 № 2232-ХІІ “Про військовий обов’язок і військову службу” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.386) (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
4. Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 15, ст.190) (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
5. Закон України від 1999 № 551-ХІV “Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 22-23, ст.197)(зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>
6. Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ “Про державну таємницю”(зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
7. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII “Про освіту” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) (зі змінами).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984, додаток до № 51, ст.1122) (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
9. Указ Президента України від 29.10.2012 № 618 “Про Положення про проходження громадянами України служби у

військовому резерві Збройних Сил України” (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/618/2012>

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 року № 560 “Порядок проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період”. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-provedennia-pryzovu-hromadian-na-viiskovu-sluzhbu-pid-chas-mobilizatsii-na-osoblyvyi-period-560-160524>

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 “Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб” (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017>

12. Наказ Міноборони України від 14.08.2008 № 402 “Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України”(зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1109-08>

13. Наказ Міноборони України від 07.06.2018 № 260 “Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам”(зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0745-18>

ДОДАТКИ

Додаток 1

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
КОНТРАКТ

про проходження громадянином України служби
у військовому резерві Збройних Сил України
Держава, від імені якої виступає

(найменування органу військового управління,

з'єднання, військової частини, вищого військового навчального
закладу,

установи, організації Збройних Сил України (Державної
спеціальної служби транспорту)

в

особі

(посада, військове звання, прізвище, ім'я та по батькові (у разі
наявності) посадової особи)

з

однієї _____, та _____ громадянин

(прізвище, ім'я та по батькові (у разі наявності),

число, місяць та рік народження, військове звання, військово-
облікова спеціальність,

особистий номер (якщо є), ідентифікаційний номер)

з другої сторони, відповідно до Закону України "Про військовий
обов'язок і військову службу" та Положення про проходження
громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил
України уклали цей Контракт про таке:

1.

Громадянин

(прізвище, ім'я та по батькові (у разі наявності))

ознайомився із законами та іншими нормативно-правовими актами України, що регулюють порядок проходження служби у військовому резерві, і добровільно бере на себе зобов'язання:

проходити службу у військовому резерві Збройних Сил України (Державної спеціальної служби транспорту) протягом строку цього Контракту на умовах, визначених законами та іншими нормативно-правовими актами України, що регулюють порядок проходження служби у військовому резерві, а також цим Контрактом;

належно виконувати обов'язки служби у військовому резерві згідно із займаною посадою, програму підготовки резервістів, а також завдання, покладені на військову частину, в якій він проходить службу;

систематично вдосконалювати теоретичні знання та практичні навички, необхідні для виконання обов'язків служби, у тому числі під час проходження підготовки та зборів;

особисто повідомляти командуванню військової частини, в якій він проходить службу, про виникнення обставин, які унеможливають його оповіщення, прибуття до військової частини для виконання обов'язків служби у військовому резерві, а також у разі зміни сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади;

мати при собі під час виконання обов'язків служби у військовому резерві військовий квиток;

своєчасно з'являтися до військових частин або на збірні пункти територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки у строки, зазначені в отриманих повістках (повідомленнях).

2. Держава, від імені якої виступає

(найменування органу військового управління,

з'єднання, військової частини, вищого військового навчального закладу,

установи, організації Збройних Сил України (Державної спеціальної служби транспорту)

зобов'язується забезпечувати продовження додатку 1 громадянинуві

(прізвище, ім'я та по батькові (у разі наявності))

дотримання його прав, включаючи надання гарантій правового і соціального захисту, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами, які визначають статус резервістів і порядок проходження служби у військовому резерві;

призначення його на посади відповідно до професійних і моральних якостей, військового звання;

створення умов для систематичного вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок;

завчасне ознайомлення з планом заходів із підготовки на рік;

виплату в установленому законодавством порядку грошового забезпечення та одноразового грошового заохочення.

3. Контракт, укладений на _____, набуває чинності з _____,

(строк прописом)

"__" _____ 20__ р. та припиняє дію з "__" _____ 20__ р. або достроково з підстав та в порядку, що визначені Положенням про проходження громадянами України служби у військовому резерві Збройних Сил України.

4. Сторони зобов'язуються повідомити одна одній про намір укласти Контракт на новий строк або про його неукладення не пізніше ніж за місяць до закінчення строку цього Контракту.

5. Контракт укладено у двох примірниках, які мають однакову юридичну силу, один з яких зберігається в особовій справі громадянина, а другий видано громадянинуві.

6. Інші умови Контракту

(посада, військове звання,
особистий підпис,

(особистий підпис, прізвище та
ініціали,

прізвище та ініціали посадової
особи)

адреса задекларованого
/зареєстрованого місця
проживання громадянина)

М.П.

7. Зміни до Контракту вносяться тільки за письмовою згодою сторін і є його невід'ємною частиною.

8. Відповідальність сторін.

У разі невиконання чи неналежного виконання умов Контракту сторони несуть відповідальність згідно із законом.

9. Підписи та адреси сторін:

(посада, військове
звання, особистий підпис,

(особистий підпис, прізвище та
ініціали,

адреса задекларованого/з
ареєстрованого місця проживання
громадянина)

прізвище та ініціали
посадової особи)

М.П.

" ____ " _____

20 ____ р.

10.

Контракт

" ____ " _____

" ____ " _____

20 ____ р.

припинено

(розірвано)

20 ____ р. у зв'язку з

_____ (підстави припинення (розірвання) Контракту)

(посада, військове звання, особистий підпис, прізвище та
ініціали посадової особи)

М.П.

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
_____ РАЙОННИЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ЦЕНТР
КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ

Код згідно з ЄДРПОУ 00000000 Тел. (факс):
(000) 000-00-00

E-mail: _____@_____.ua
_____ 20__ р. № _____

Голові _____
(назва військово-лікар-
ської комісії)
військово-лікарської
комісії

НАПРАВЛЕННЯ

Направляється

(військове звання, прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності),

рік народження)

для встановлення придатності до проходження військової служби
в _____ (рід військ) за станом здоров'я

у зв'язку із призовом на військову службу під час мобілізації, в
особливий період.

Начальник

(назва районного (міського) територіального центру, відокремленого
відділу, органу СБУ, розвідувального органу України)

(військове звання)

(підпис)

(власне ім'я
та прізвище)

(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України, що видав повістку)

ПОВІСТКА № _____

Кому

(прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності) і , дата народження адресата)

Вам належить з'явитися

(місце, день і час явки за викликом)

_____ 20 ____
р. о _____ годині.

(мета виклику до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого

відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки,

органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

При собі мати паспорт громадянина України, довідку про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання

відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку в паспорті), військово-обліковий документ, мобілізаційне розпорядження (за наявності).

_____ (найменування посади особи, яка видала (сформувала) повістку) _____ підпис (електронний цифровий підпис) _____ (власне ім'я і прізвище)

_____ 20 ____ р.

МП

— — — — — — — — *Лінія відрізу* — — — —

Повістку № _____ на ім'я _____

(прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності) і дата народження адресата)

про виклик _____

(мета виклику до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України) (місце, день і час явки за викликом)

_____ 20 ____ р
о _____ годині..

одержав _____ 20 ____ р.

_____ (особистий підпис громадянина)

(Зворотний бік повістки)

Наслідки неявки до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки передбачені статтями 210, 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення та статтями 336, 337 Кримінального кодексу України.

Поважними причинами неприбуття громадянина до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки у строк, визначений у повістці згідно з частиною третьою статті 22 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, визнаються:

перешкода стихійного характеру, хвороба громадянина, воєнні дії на відповідній території та їх наслідки або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прийти у визначені пункт і строк;

смерть його близького родича (батьків, дружини (чоловіка), дитини, рідних брата, сестри, діда, баби) або близького родича його дружини (чоловіка).

У разі неприбуття громадянин зобов’язаний у найкоротший строк, але не пізніше ніж протягом трьох днів від визначених у повістці дати і часу прибуття до територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки повідомити про причини неявки шляхом безпосереднього звернення до зазначеного у повістці територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки або в будь-який інший спосіб з подальшим його прибуттям у строк, що не перевищує сім календарних днів.

АКТ

відмови від отримання повістки від _____ 202__ р.

Дійсним підтверджуємо, що під час здійснення оповіщення громадянин _____
(прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) (дата народження)

відмовився від отримання повістки про виклик до _____
(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки,

відокремленого відділу територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ,

відповідного підрозділу розвідувальних органів України)
у зв'язку _____.
(зазначається причина відмови, якщо громадянин її озвучив)

Текст повістки про явку на _____.

(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

було доведено (озвучено) громадянину _____
(прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) (дата народження)
о _____ 20__ року

Оповіщення здійснювали:

(посада)

(особистий підпис)

(власне ім'я та
прізвище)

(посада)

(особистий підпис)

(власне ім'я та
прізвище)

Керівникові _____
(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки,

відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

громадянки _____
(власне ім'я та прізвище)

Індивідуальний податковий номер _____
адреса місця проживання _____

адреса електронної пошти _____
контактний номер телефону _____

ЗАЯВА

Я, _____,
(прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності)

відповідно до статті 65 Конституції України, на підставі Указу Президента України від _____ 20__р. № ____ “Про загальну мобілізацію” прошу призвати мене на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

— _____ 20__р. _____

(підпис)

_____ (власне ім'я та прізвище)

Голові комісії

 (назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

районного (міського) територіального центру комплектування та соціальної підтримки (відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

громадянина _____
 (власне ім'я та прізвище)
 Індивідуальний податковий номер _____
 адреса місця проживання _____
 адреса електронної пошти _____
 контактний номер телефону _____

ЗАЯВА

Я, _____,
 (прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), дата народження)

повідомляю, що є особою, яка на підставі абзацу _____ частини _____ статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” не підлягає призову на військову службу під час мобілізації.

На підставі викладеного прошу розглянути мою заяву та оформити мені у порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 р. № 560, довідку про відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації.

Про результати розгляду заяви та прийняте рішення прошу повідомити мені письмово за адресою, що зазначена у заяві.

Додаток _____
 (засвідчені копії документів, що підтверджують право на відстрочку)

_____ 20__ р.

(дата)

_____ (підпис)

(власне ім'я та прізвище)

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
РАЙОННИЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ЦЕНТР
КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ

Код згідно з ЄДРПОУ 00000000 Тел. (факс): (000) 000-00-00

E-mail: _____@_____.ua
_____ 20__ р. № _____

ДОВІДКА

Видана _____
(прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), рік народження)

про надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період на підставі абзацу частини статті 23 Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" (короткий зміст підстав отримання відстрочки) на строк до _____ 20__ року.

Довідка дійсна за пред'явлення військово-облікового документа № _____ та документа, що посвідчує особу. (серія) _____ (номер)

Начальник _____
(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)
територіального центру комплектування та соціальної підтримки (органу СБУ, відповідного підрозділу розвідувальних органів України)

(військове звання)

(підпис)

(власне ім'я та прізвище)

МП

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
РАЙОННИЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ЦЕНТР
КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ

Код згідно з ЄДРПОУ 00000000 Тел. (факс): (000)
000-00-00

E-mail: _____@_____.ua
_____ 20__ р. № _____

власне ім'я, прізвище заявника
адреса місця проживання

ПОВІДОМЛЕННЯ

Комісією _____

територіального центру комплектування та соціальної підтримки (відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, розвідувального органу України) розглянуто Вашу заяву та підтвердні документи щодо надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період відповідно до абзацу частини статті 23 Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”.

За результатами розгляду повідомляємо, що протоколом від _____ 20__ р. № ____ комісія ухвалила рішення про відмову у наданні Вам відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період та повідомляє, що Ви підлягаєте призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період на загальних підставах.

Причини відмови _____

(зазначаються обґрунтовані причини відмови)

Рішення комісії може бути оскаржене у судовому порядку.

Голова комісії _____

(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки,
відокремленого відділу, органу СБУ, розвідувального органу України)

територіального центру комплектування та соціальної підтримки
(органу СБУ, розвідувального органу України)

(військове звання)

(підпис)

(власне ім'я
і прізвище)

Примітка. Повідомлення може бути надіслане на адресу
заявника поштовим відправленням з повідомленням про вручення або
на адресу електронної пошти, зазначену у заяві.

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
_____ РАЙОННИЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ЦЕНТР
КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПІДТРИМКИ
Код згідно з ЄДРПОУ 00000000 Тел. (факс):
(000) 000-00-00
E-mail: _____@_____.ua
_____ 20__ р. № _____

_____ (власне ім'я, прізвище
заявника)

ПОВІДОМЛЕННЯ

Комісією _____ Т

_____ 20__ р. № _____, скасовано
надану Вам відстрочку від призову на військову службу під час
мобілізації, на особливий період.

Підстави скасування _____

(короткий опис причин скасування відстрочки)

Пропонуємо Вам _____ 20__ р.
особисто прибути для повернення довідки про відстрочку за адресою _____

(адреса установи, що видала довідку)

кабінет № _____.

При собі необхідно мати військово-обліковий документ та
документ, що посвідчує особу.

Прийом громадян з особистих питань проводиться _____

(зазначаються дні тижня та години прийому)

Голова комісії

(назва територіального центру комплектування та соціальної підтримки, відокремленого відділу,

органу СБУ, розвідувального органу України)
територіального центру комплектування та соціальної підтримки (відокремленого відділу територіального центру комплектування та соціальної підтримки, органу СБУ, розвідувального органу України)

(військове звання)

(підпис)

власне ім'я і прізвище)

Примітка. Повідомлення може бути надіслане на адресу заявника поштовим відправленням з повідомленням про вручення або на адресу електронної пошти, зазначену у заяві.

НОТАТКИ

Навчальне видання

**ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ.
ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ В ЗАПАСІ**
навчально-методичний посібник

Автори: Потіхенський Андрій Іванович,
Куртов Анатолій Ігорович,
Казіміров Олександр Олексійович,
Нестерович Олексій Сегрійович,
Ганкевич Кирило Борисович

Відповідальний за випуск *А. І. Потіхенський*

Редактор *Л. Русанова*
Комп'ютерна верстка *Ю. Бойко*

План 2024

Підписано до друку з оригінал-макета 22.06.2024.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 7,0. Обл.-вид. арк. 3,5. Тираж 25 прим.
Видавництво Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого
вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, 61002, Україна
Виготовлено у друкарні редакційно-видавничого відділу
Тел. (057) 757-72-14

